

VAATAME KOOS TULEVIKKU

Grupitööde kogumik põhikooli ja gümnaasiumi kutseuunitlejatele,
aineõpetajatele, klassijuhatajatele ja karjäärinõustajatele

Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform

2003

Kogumik on valminud Phare 2000 projekti "Inimressursi arendamine Ida-Virumaal ja Lõuna-Eestis" raames. Eesti konteksti sobivate harjutuste valik on tehtud rea õppematerjalide ja käsiraamatute hulgast, mille kogusid kokku ning kinkisid Eestile erinevad karjäärinõustamise valdkonnaga seotud ülikoolid Ühendkuningriigis.

Eestikeelse kogumiku koostamisele aitasid kaasa:

Imbi Kuusik

Kadri Eensalu

Katrin Mälksoo

Maie Kotka

Mare Lehtsalu

Margit Rammo

Marika Vares

Merike Sassi

Piret Jamnes

Trükise elektrooniline versioon asub karjäärinõustamist ja kutsevalikut toetaval veebilehel www.rajaleidja.ee

SISUKORD

Sissejuhatus	4
Kutsesuunitlustöö koolis	6
Nõuandeid ja soovitusi töölehtede kasutajale	10
I osa - „Jäälõhkumise” ülesanded	13
Milline on minu ala?	14
Hõljumine	15
II osa - Rühma kujunemine, rühmaliikmetega arvestamine	19
Rühmalooja	20
Tehke minust oma juht	22
Rühmaülesanded	24
Tuomatu aare	26
Hüppa rattale	29
Veenmisoskus	31
III osa - Töömaailm	39
Hea töö	40
Lahtised otsad	41
Supernaine	43
Planeeri oma päev	48
Probleemid vabrikus	53
Mõtted tööl	55
Ametite fail	57
Arvuti	59
Elukutsete grupid	62
Kohalik elu	65
IV osa - Aken Euroopasse	69
Eurospioon	70
Kultuurivahetus	72
Sotsiaalharta	74
Kasutatud kirjandus	77

SISSEJUHATUS

“Ei saa küsida, MIS ON ÕNN?

Saab küsida, MIS ON ÕNN MINU JAOKS?

Ei saa küsida, KUIDAS ON MAAILM LOODUD?

Saab küsida, KUIDAS OLEN MINA MAAILMA LOONUD?”

Iiri vanasõna

Tänapäeva maailma iseloomustab ilmekalt sõna MUUTUMINE

Muutunud on töömaailm

Töömaailm on muutunud tööstusühiskonnast **teenindus- ja infoühiskonnaks**. Aktiivne majanduse ümberpaiknemine mõjutab oluliselt ka tööjõu vajadust. Näiteks on vähenenud otsese tootmisega seotud ja põllumajanduses töötavate inimeste arv, kasvanud aga nõudlus teenindus- ja müügitöötajate, infotehnoloogide, koolitus- ja nõustamisspetsialistide järele.

Paljud **elukutsed on kadunud või kaotanud oma senise sisu**. Samuti **on muutunud nõuded töötajate teadmiste ja oskustele**, kellelt oodatakse uute töövahendite, materjalide ja tehnoloogiate tundmist ja kasutamist, arvuti- ja keelteoskust.

On välja kujunenud **uued tööstiilid ja -vormid**. Näiteks kaugtöö, lepinguline töö, töötamine osalise tööajaga jne.

Muutunud on karjääri mõiste

Karjäär ei tähenda enam liikumist üksnes ametis või töökohal, vaid **kõigi elurollide** kokkusobitamist. Töö määrab ära inimese elustiili ehk elamise viisi. Elustiil hõlmab seda, kus ja kuidas inimene elab, mida ta teeb elatise teenimiseks, kellega ta suhtleb ja kuidas veedab oma vaba aega. Elustiil mõjutab ka inimese maailmavaadet ja tõekspidamisi.

Muutunud on ka KARJÄÄRINÕUSTAMINE

Karjäärinõustamine peab hõlmama eneseusalduse, enda elu juhtimise ja elu planeerimise oskuste arendamist, samuti karjäärimuutuste ja töötusega toimetuleku oskuste arendamist. Karjäärinõustaja roll on muutunud sarnaseks treeneri või konsultandi rolliga, kes töötab koos kliendiga ning aitab tal oma võimalusi selgemini näha, valikuid teha, elu eesmärged püstitada,

strateegiaid ja plaane koostada. Nõustaja peab aitama nõustataval hinnata oma hoiakuid ja omadusi ning juhendama, kuidas neid kasutada ja arendada. See eeldab metoodika ja tehnikate tundmist. Rohkem tähelepanu pühendatakse koostööle teiste inimeste ja institutsioonidega (kaasates protsessi näiteks lapsevanemaid, toetades õpetajate ja koordinaatorite kutsesuunitluselast tegevust). Vajalikuks meetodiks koostööskuste arendamisel on grupitöö.

Probleemi käsitlemine

Isiksuse kujunemist mõjutavad vanemad, õpetajad, kaaslased, kogu ümbritsev maailm.

Iga isiksus on keerukas tähenduste süsteem. Sotsiaalse olendina kasutab ta sõnalisi vahendeid teistega suhtlemisel, maailma tõlgendamisel ning tegevuste juhtimisel. Probleemid ei peitu enamasti mitte mõtlemises või inimeste isikupäras, vaid hoopis situatsioonis või inimestevahelistes suhetes. Sageli keskenduvad inimesed rohkem probleemidele kui lahenduste otsimisele. Probleemid on tihti mitterahuldavate inimestevaheliste suhete või soovide ning reaalsete võimaluste vahelise vastuolu tagajärg

Käesolev grupitööde kogumik on abiks kutsesuunitlejatele, aineõpetajatele, klassijuhatajatele ja karjäärinõustajatele õppekava läbiva teema *Töölane karjäär ja selle kujundamine* põhieesmärkide saavutamisel.

Millest on kogumiku koostamisel lähtutud?

Kogumiku ülesehituses on lähtutud printsiibist, et praktiliste grupitöö ülesannetega kõrvu oleks õpetajal käepärast ka teoreetiline lähteinformatsioon - teemakohased põhimõisted, õppekava läbiva teema õppe-eesmärgid ja nende saavutamise viisid, nõuded õpetaja rollile, grupitöö ülesannete kaudu arendatavad oskused.

Elukutset ei pea enam valima kogu eluks. Tööd tehakse **üha rohkem meeskonnas ja projektipõhiselt, rakendada saab erinevaid võimeid ja oskusi**, mis aga eeldavad omakorda **kohanemisvõimet ja õppimisvalmidust**. Käesoleva kogumiku ülesanded ongi suunatud sellise mitmekülgse arengu toetamiseks.

Kogumiku töölehtedele on jäetud ruumi õpetaja märkmete jaoks, kuhu saab tunni käigus talletada oma tähelepanekud ja mõtted. See on väärtuslik materjal õpilaste arengu jälgimiseks ja selle põhjal saab hiljem anda nii õpilastele kui nende vanematele tagasisidet. Samuti võimaldab märkmete analüüs valida sobivaid teemasid ja meetodeid järgnevateks tundideks.

KUTSESUUNITLUSTÖÖ KOOLIS

Nii Euroopas kui Ameerikas on mõistetud, et noore inimese ettevalmistamisel edasiseks eluks on määrava tähtsusega kutseasuunitlusala töö läbimõeldud korraldus koolis. Et ajaga kaasas käia, tuleb sellest põhimõttest lähtuda ka Eestis. Protsessi peavad olema kaasatud kõik õpetajad ja kooli juhtkond, samuti lapsevanemad. Karjääri kujundamise ja planeerimisega seotud teadmisi ja oskusi saab arendada nii temaatilises valikaines kui integreeritult erinevate õppeainete vahendusel. Seda toetab kogu kooli õppekorraldus ja koordineerib kutseasuunitlustöö tugisik/karjäärikoordinaator.

Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava koostamisel on lähtutud järgmistest põhimõtetest:

- 1) inimese areng selle terviklikkuses on kooli kõrgeim siht ja väärtus;
- 2) muutuv maailmas erinevate maailmakäsitlustega kokku puutudes määratleb inimene end, võtab endale vastutuse oma elukäigu kujundamise eest;
- 3) kõige tähtsam on õppida õppima, sest kiiresti teisenevas maailmas vananevad teadmised kiiresti;
- 4) soov areneda ja õppida, võime analüüsida omaenese ja teiste kogemusi, koostööoskused, käitumiskultuur ning eetilised loovad eeldused elus toimetulekuks ning muutuv maailmas orienteerumiseks;
- 5) elukestev õpe võimaldab üksikisikul ja ühiskonnal väärikalt toime tulla kiiretest ja vastuolulistest arengutest tulenevate väljakutsetega;
- 6) üldhariduslik õpe toetab kodanikuühiskonna arengut.

Õppeained ja läbivad teemad

Põhikooli ja gümnaasiumi õppeained jagunevad riikliku õppekava järgi **kohustuslikeks** ja **valikõppeaineteks**. Neile lisanduvad **läbivad teemad**, mida käsitletakse **integreeritult erinevate õppeainete** raames, toetamaks õpilaste üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist.

Temaatilised rõhuasetused on kooliastmeti erinevad, arvestades õpilaste eakohasust. Läbivad teemad puudutavad õpilase isiksuse ja sotsiaalse arengu seisukohalt olulisi eluvaldkondi, mida ükski kohustuslik õppeaine eraldi ei käsitle.

Läbiv teema **Tööalane karjäär ja selle kujundamine** toetab järgmiste valdkonnapädevuste kujundamist:

- 1) **sotsiaalne pädevus** - suutlikkus orienteeruda ühiskonnaelus, kaasaja ning mineviku ühiskondlike nähtuste ja arengute mõistmine, valmisolek toetada demokraatlikke muutusi ühiskonnas;
- 2) **refleksiooni- ja interaktsioonipädevus** - suutlikkus mõista ja hinnata iseennast ja inimestevahelisi suhteid vastavalt kultuurinormidele, valida sobivat käitumisviisi, järgida terveid eluviise, lahendada iseenda, oma vanuse, vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme;
- 3) **tehnoloogiapädevus** - suutlikkus mõista tehnoloogia arengust tingitud muutusi inimeste töö- ja eluviisis, toimida kõrgtehnoloogilises maailmas, olla säästlik ressursside kasutaja.

Töölane karjäär ja selle kujundamine kui läbiv teema riiklikus õppekavas

Läbiva teema **õppe-eesmärkidega** taotletakse, et õpilane:

- **tutvub** erinevate ametite/elukutsetega, saab teavet muutustest töömaailmas ning nendest lähtuvatest tulevikuproгноosidest;
- **teadvustab** oma huvid, võimed, oskused, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning karjääriplaanide tegemist;
- **arendab** oma õpi-, suhtlemis-, meeskonna- ja koostööoskusi jms, et olla valmis töömaailma sisenemiseks, elukestvaks õppimiseks ning karjääriotsuste tegemiseks.

Karjäärikujundamise käsitlus õppekava läbiva teemana võimaldab õpilasel:

- arendada loovat ja kriitilist mõtlemist, otsustus- ja vastutusvõimet, kohanemisvõimet ja paindlikkust, positiivset mõtlemist ja suhtlemisoskust;
- kujundada adekvaatset enesehinnangut, õpi- ja koostööoskusi ning info hankimise oskusi;
- õppida probleeme loovalt lahendama, oma seisukohti esitama, iseennast ja keskkonda analüüsima;
- õppida eristama olulist ebaolulisest;
- õppida otsuseid tegema ja planeerima, varem planeeritud vastavalt muutunud olukordadele revideerima ja vajadusel muutma;
- õppida kasutama erinevaid infoallikaid, looma ja kasutama sotsiaalset toetusvõrgustikku jne.

Teemade grupid läbi kooliastmete

Käsitletavat õppe-eesmärkidega seotud teemasid, millega tegeldakse läbi kõigi kooliastmete, võib jagada kolme suurde gruppi:

- 1. Teadmised iseenda kohta** - kogemuste, huvide, võimete, oskuste, väärtushinnangute, soovide, isiksuse omaduste, saavutuste jms analüüs.
- 2. Teadmised haridustee ja töömaailma kohta** - töömaailma arengutendentside, tööturu, ametite ja kutsete, õppimisvõimaluste jms uurimine ja tundmaõppimine.
- 3. Otsustamis-, planeerimis- ja toimetulekuoskuste arendamine** - teadmiste, oskuste, vilumuste arendamine, arenguvajaduste määratlemine, muutustega toimetuleku- ja otsustamisoskuste arendamine, infohankimise viiside tundmaõppimine, isiklike plaanide tegemine ja elluviimine.

Nende teemadega tegelemiseks on palju võimalusi. Üks neist on **grupitöö**. Sihipäraselt koos eakaaslastega töötades tutvub õpilane meeskonnatöö põhimõtetega ja kogeb koostegemise võlu, õpib teistega arvestama ja ühist vastutust kandma. Oluline on anda pidevat tagasisidet tulemuste kohta: mida mõtlesid, tundsid, õppisid, mida arvab õpetaja, kes kogenud inimesena oskab elu teistsuguse nurga alt vaadata. Väärtustada tuleb nii negatiivseid kui positiivseid tundeid, kuid tegevuse lõpuks peaksid domineerima jääma positiivne tunne ja mõte. Siin on tähtis osa õpetajal.

Eelpool toodud teemade käsitlemisel tuleks silmas pidada järgmisi printsiipe:

Eakohasus. Siin kehtib vana rahvatarkus, et kõik tuleb omal ajal. Õpilasele ei saa õpetada seda, milleks ta valmis ei ole. Näiteks kui algkooliealistele lastele on iseloomulik fantaseerimine ja unistamine ning neid köidavad igasugused mängud, peakski tegevuste valimisel sellest lähtuma. Kui põhikooliealistele on iseloomulik proovida erinevaid tegevusi (sellest tuleneb ka näiteks sage huvialaringide vahetamine), tuleks seda soodustada ja suunata eneseanalüüsile: mis meeldib, mis mitte.

Põhikooli lõpus peaks õpilane olema juba teadlik oma huvidest, võimetest ja väärtustest ning tegema esimese valiku - kuhu minna edasi õppima.

Regulaarsus. Teadmised, oskused ja vilumused ei kujune ühe tegevuse kaudu, vaid järjepidevalt tegutsedes. Sotsiaalsete oskuste (suhtlemis-, kuulamis- ja selgitamisoskus, vastastikuse toetamise oskus, eneseväljendamisoskus ja oma seisukohtade väljaütlemise oskus) arendamine peaks toimuma igapäevase elu ja koolitöö kaudu.

Eesmärgipärasus. Õpetaja ülesanne on tegevuste planeerimisel määrata selge eesmärk, millele keskendutakse. Sellest peaksid ka õpilased teadlikud olema. Nii areneb eesmärgi püstitamise, aja planeerimise ja sihipärase tegutsemise oskus.

Individaalsus. Kuigi õpetaja planeerib õppe- ja kasvatustööd kõiki oma õpilasi silmas pidades, tuleb mõelda diferentseerimisvõimalustele – missugused tööd ja tegemised sobivad ühele või teisele õpilasele individuaalselt. See eeldab õpetajalt head õpilaste tundmist.

Õpetaja roll

Õpetaja roll on karjääriplaneerimise ja kujundamise protsessi teadlik süstemaatiline juhendamine. Õpetajal on ka õpimotivatsiooni loov, hoiakuid kujundav ning ea- ja jõukohast õppekeskkonda loov roll. Eelistatud on õppevormide mitmekesisus, õppimine kogemuste kaudu: rühmatööd, projektid, ekskursioonid, arutelud, individuaalsed ülesanded, kodutööd, loovülesanded jne. Määravat tähtsust omab õpetaja isiklik eeskuju hoiakute ja töö- ning suhtlemisoskuste osas.

Õpetaja võib noore jaoks olla:

- kuulaja
- küsija
- informatsiooni jagaja
- toetaja
- vahendaja
- edasi suunaja
- kehtestaja

Läbiva teema tulemuslikuks integreerimiseks oma ainetundi peab õpetaja:

- olema kursis muutuva töömaailma kontseptsiooniga;
- tundma peamisi karjääriplaneerimise ja kutsesuunitlusega seotud teooriaid ja kaasaegseid meetodeid;
- omama teadmistega harmoneeruvaid hoiakuid (positiivne mõtlemine, eelarvamuste vaba suhtumine inimestesse ja elukutsetesse jne);
- tundma aktiivõppe metoodikat;
- orienteeruma kohalikul haridusmaastikul, majanduses ja tööturul;
- omama teadmisi õpilaste ealistest iseärasustest ja kutselise arengu staadiumidest.

Kuna õpilaste areng on individuaalne ja selle tempo ning kulg varieerub ühe klassi piires märgatavalt, on vajalik jälgida, et kõik õpilased saaksid kogemusi ja neile põhjendatud positiivset tagasisidet.

NÕUANDEID JA SOOVITUSI TÖÖLEHTEDE KASUTAJALE

Valimik sisaldab rühmatöid, loovülesandeid ja mänge, mis on mõeldud peamiselt põhikoolile, kuid samas võivad sihtgruppi kuuluda ka vanema kooliastme õpilased. Ülesande kirjeldusele on lisatud soovitusi õpetajale - missuguse õppeaine raames teemat käsitleda ja missuguseid võimalusi see töö veel pakub. Valikud võib/saab õpetaja teha vastavalt õpilaste arengutasemele ja nii õpilaste kui enda ettevalmistusele ning teema keerukusele. Õpetaja võib kasutada oma loovust ülesande laiendamisel ja vajadusel raskusastme muutmisel.

Ülesanded võiksid aidata koolide kutsesuunitlejatel, klassijuhatajatel ja aineõpetajatel mitmekesistada tunde, mis on seotud kutsesuunitlustööga. Kuna *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* on riikliku õppekava üks läbivatest teemadest, siis võiks ja peaks sarnast tööd tegema sihipäraselt juba alates I kooliastmest, integreeritult läbi erinevate õppeainete.

Laste tase on vanuseastmeti väga erinev. Seega on õpetajal mõttekas kohandada pakutud rühmatööst oma variant, mis oleks tema õpilastele sobivaim. Samuti võib õpetaja kohandada siin pakutud rühmatöid või mänge hoopis teiste teemade tarbeks.

Näiteks:

Tuamotu aare – õpetaja võib koostada uue legendi kodukandi kohta või mõne kirjandusteose ainetel

Lahtised otsad – koostada võib klassi eripära või käsitletavat teemat arvestavaid lausealgusi

Supernaine – koostada võib uusi töölehti: *Superlaps* või *Supermees*

Valimikus pakutud mängude puhul tuleks arvesse võtta seda, et põhieesmärgiks pole mitte vahelduse ja mängulusti pakkumine, vaid läbi mängu teadmiste ja kogemuste jagamine, õppimine ja harjutamine.

Rühmatöö meetodi kirjeldus

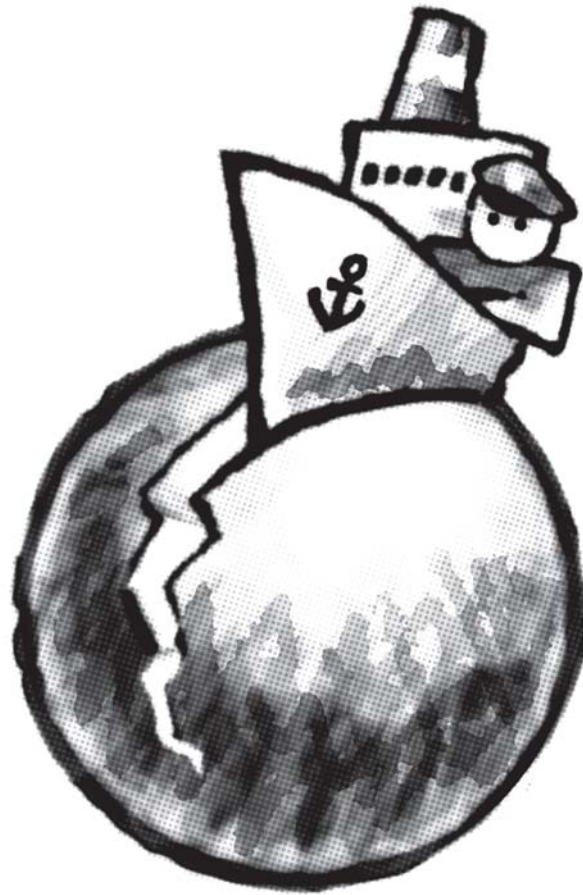
Rühmatöö on õpilaste ühistöö gruppides, kus pöhi rõhk on asetatud õpilaste endi tegevusele, nende omavahelistele arupidamistele ja sõnavõttudele. Rühmade suurus võib olla erinev: toimivad nii suured (kogu klass) kui ka väiksemad rühmad (2-8 õpilast). Rühmatöö eeliseks on õpilaste omavaheline koostöö ja suhtlemisoskuse arendamine. Väiksemad rühmad on eriti tõhusad tagasihoidlike õpilaste kaasamiseks, luues neile tavapärasemast turvalisema ja mugavama konteksti oma arvamuste väljütlemiseks. Eraldi rõhutamist väärib üksteise aitamise ja õpetamise võimalus. Õpetaja rolliks jääb õpilaste vaatlus, vajadusel abistamine ja lõpus tagasisidestamine.

Rühmatöö toimib, kui

- püstitatud on selge eesmärk;
- rühmasisestes reeglites on kokku lepitud;
- arvestatakse õpilaste isiklike ja rühma üldisi vajadusi;
- kõigil osalejatel on selged ülesanded;
- aeg on oskuslikult planeeritud;
- hoitakse tasakaalu õpetaja ja õpilaste vastutuse vahel;
- tegevuste järel antakse õpetaja- ja õpilastepoolset tagasisidet.

Rühmatööd on valimikus jaotatud nelja alateema vahel:

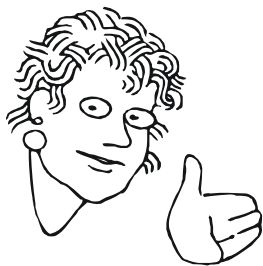
- I „Jäälõhkumise“ ülesanded
- II Rühma kujunemise, rühmaliikmetega arvestamise ülesanded
- III Töömaailma puudutavad ülesanded
- IV „Aken Euroopasse“ ülesanded

losa

„JÄÄLÕHKUMISE” ÜLESANDED

Rühmatöö on tulemuslikum, kui õpilased tunnevad end turvaliselt, st teavad, mis neid ees ootab ja on avatud koostööks. Seepärast on oluline läbi viia harjutusi, mis julgustavad õpilasi ja annavad neile teadmisi eelkõige iseenda, aga ka kaaslaste kohta.

MILLINE ON MINU ALA?

Eesmärk

Soojendusharjutus, mis aitab suurte rühmade õpilastel üksteist tundma õppida, lödvestuda ja end vabamalt tunda. Harjutust kasutatakse ka väikeste rühmade kujundamiseks edaspidiste harjutuste ja ülesannete jaoks.

Materjalid

Üks väike kleepmärkmepaber õpilase kohta.

Ettevalmistus

Igale paberile märkige ühe ameti nimi lähtudes töökohast. Ametite ja töökohtade arv sõltub rühmade arvust ja suuruselt.

Näiteks viieliikmeliste rühmade puhul:

(Haigla) medõde, füsioterapeut, arst, radioloog, sanitar

(Ehitusplats) maaler, müürsepp, elektrik, katusepanija, torumees

(Hotell) kokk, ettekandja/kelner, administraator, hotellijuht, portjee

(Kool) direktor, klassijuhataja, raamatukoguhoidja, laborant, õpilaste tugisik

(Teater) näitleja, lavastaja, valgustaja, muusik, kohanäitaja

(Lennujaam) turvamees, lendude väljakuulutaja, passikontroll, reisijate teenindusagent, pagasikäsitleja

Korraldus

Juhendaja kinnitab kleepmärkmepaberid õpilaste seljale, õpilased liiguvad ruumis ringi ja (a) püüavad ära arvata oma töökoha (haigla, ehitusplats) nime ning (b) püüavad üles leida teised oma tööühma liikmed.

Reeglid

Iga õpilane võib esitada ühe küsimuse, kuid ei tohi küsida oma ameti nime. Kasutada tohib ainult märkide keelt ja miimikat. Alternatiivina võib küsimusi esitada võõrkeeles.

Ülevaade

Harjutuse lõpus on õpilased erinevates gruppides ja lõpetavad harjutuse, andes oma rühmale nime, mis on seotud rühma tegevusalaga.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel (näitlemisoskus), võõrkeeled, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

HÕLJUMINE

Eesmärk

See harjutus aitab rühma liikmetel koos töötada, üksteist usaldama õppida, pingega toime tulla ja lõdvestuda.

Materjalid

Taburet või madala seljaga tool igale viie/kuueliikmelisele rühmale. Igale rühma liikmele üks koopia tegevuslehest "Hõljumine".

Korraldus

1. Kõige suurem (või raskem) rühma liige istub toolile mõlemad jalad vastu maad.
2. Rühma liikmed suruvad käed kokku nagu joonisel näidatud (peopesad koos, käed sõrmseongus, nimetissõrmed koos ette sirutatud).
3. Nad asuvad ümber „ohvri“ – kaks külgedel ja kaks taga.
4. Külgedel olevad rühmaliikmed panevad väljasirutatud sõrmed „ohvri“ põlveõndlatesse ja istuja taga olevad rühmaliikmed panevad väljasirutatud nimetissõrmed „ohvri“ kaenla alla.
5. Keegi loeb kolmeni ja rühm püüab „ohvrit“ üles tõsta – seda on tegelikult väga raske teha.
6. „Ohver“ istub jälle toolile ja neli rühmaliiget panevad oma vasakud käed tema pea peale üksteise peale (peopesa allpool ja sõrmed välja sirutatud).
7. Kui vasakud käed on paigal, tehakse sama paremate kätega.
8. Selles asendis ollakse umbes 20 sekundit, mille jooksul kõik ümisedvad ühetooniliselt (ummmmmmm...) ja suruvad kergelt „ohvri“ pead allapoole.
9. Korraldusel „Käed eemale ja tõstke!“ võtavad rühmaliikmed kiiresti käed ära, võtavad punktis 4 kirjeldatud tõstmispositsiooni ja püüavad „ohvrit“ üles tõsta.
10. Tõstmine on üllatavalt kerge. Rühma liikmetele tundub, et mingi väline jõud või üleloomulik energia aitab neil seda teha.

Harjutuse mõju on hämmastav. Pidage silmas, et väiksemad ja kergemad rühmaliikmed laega kokku ei põrkaks!

Ülevaade

Harjutuse saladus seisneb pea peale kokkupandud käte survejõus. „Ohvri“ keha säilitab surve või energia ja laseb selle vedruna vabaks, kui käed ära võetakse. See juhtub siis, kui rühm püüab teda teist korda üles tõsta.

Korrake harjutust ilma pea peale surve avaldamiseta. Mõnikord tõmbub „ohver“ kätekuhja pea peal tundes ja kurjakuulutavat üminat kuuldes madalamaks ja mõju on samasugune.

Lisaharjutus

Istuv Pull on teine üksteise usaldamist õpetav tegevus. Rühma liikmed (minimaalselt 4, kuid mida rohkem, seda lõbusam) seisavad üksteise kõrval suletud ringis ja pöörduvad küljele. Seejärel istuvad kõik enda taga oleva õpilase põlvedele. Kui üks rühmaliige kaotab tasakaalu, kukub rühm nagu kaardipakk kokku.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Reaalained, kehaline kasvatus, inimeseõpetus, klassijuhataja tund

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

HÕLJUMINE

1. Kõige suurem (või raskem) rühma liige istub toolile mõlemad jalad vastu maad.

2. Rühma liikmed suruvad käed kokku nagu joonisel näidatud (peopesad koos, käed sõrmseongus, nimetissõrmed koos ette sirutatud).

3. Nad asuvad ümber „ohvri” – kaks külgedel ja kaks taga.

4. Külgedel olevad rühmaliikmed panevad väljasirutatud sõrmed „ohvri” põlveõndlatesse ja istuja taga olevad rühmaliikmed panevad väljasirutatud nimetissõrmed „ohvri” kaenla alla.

5. Keegi loeb kolmeni ja rühm püüab „ohvrit” üles tõsta – seda on tegelikult väga raske teha.

6. „Ohver” istub jälle toolile ja neli rühmaliiget panevad oma vasakud käed tema pea peale üksteise peale (peopesa allpool ja sõrmed välja sirutatud).

7. Kui vasakud käed on paigal, tehakse sama paremate kätega.

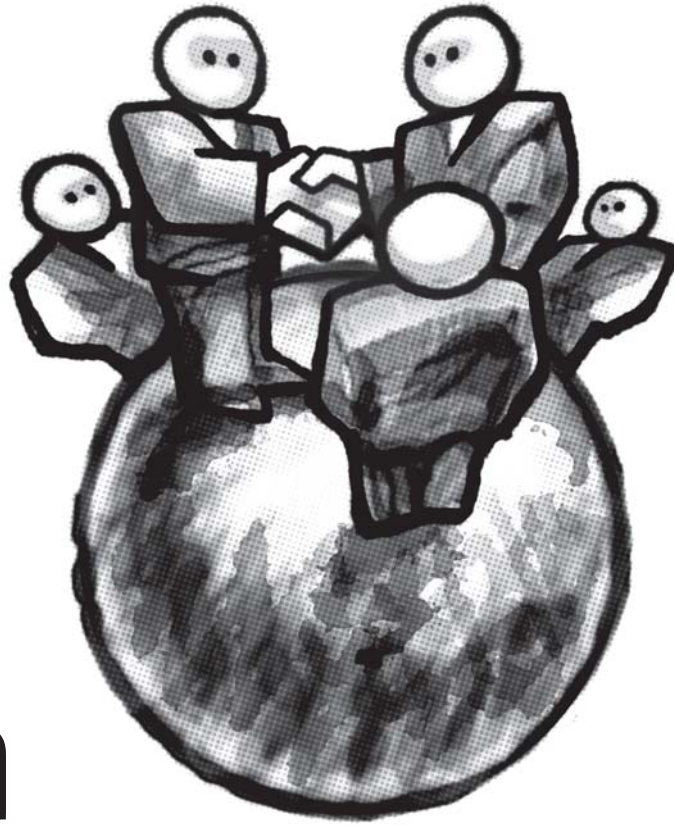

8. Selles asendis ollakse umbes 20 sekundit, mille jooksul kõik ümisedavad ühetooniliselt (ummmmmmm...) ja suruvad kergelt „ohvri” pead allapoole.

UMMMMMM...

9. Korraldusel „Käed eemale ja tõstke!” võtavad rühmaliikmed kiiresti käed ära, võtavad punktis 4 kirjeldatud tõstmispositsiooni ja püüavad „ohvrit” üles tõsta.

II osa

RÜHMA KUJUNEMINE, RÜHMALIIKMETEGA ARVESTAMINE

Rühmatöö arendab rühmaidentiteedi kujunemist ja rühmaliikmete kokkusulamist. Suuremad rühmad on ideede väljatöötamisel edukamad. Väiksemad rühmad aitavad kaasa kõigi osalejate mõtete väljaütlemisele ja omavaheliste suhete arendamisele (arutlemis- ja kuulamisoskus). Rühma suuruse määramisel tuleb arvestada tegevuse eesmärki, olemust ja vajadusi.

Rühmatöö on kasulik, kuna see aitab:

- arendada suhtlemis-, kuulamis- ja selgitamisoskust;
- arendada õpilaste vastastikust austust ja üksteise toetamist;
- kindlustada kõigi osalejate aktiivset töötamist;
- arendada enesekindlust ja oma seisukohtade kaitsmist.

RÜHMALOOJA

Eesmärk

Aidata õpilastel määrata eduka rühma omadused.

Materjalid

Igale rühma liikmele üks koopia „Rühmalooja“ tegevuslehest.

Korraldus

Õpilased järgivad rühmas töötades tegevuslehe juhiseid, vastavad küsimustele ja arutavad omavahel vastused läbi.

Ülevaade

Iga rühm peab valima esindaja, kes esitab kokkuvõtte rühma vastustest.

Näidisvastused

Näiteid meeskondadest, mis tegutsevad igapäevaelus:

- sport (näit jalgpallimeeskond, hokimeeskond)
- televisiooni uudistereporterid
- kooli või ülikooli õpetajaskond
- riigi valitsus

Eduka meeskonna liikmed:

- toetavad üksteist
- motiveerivad üksteist
- on rühmale pühendunud
- mõistavad ülesande eesmärke
- naudivad koostööd
- suhtlevad üksteisega
- õpivad üksteiselt
- kooskõlastavad oma tegevuse
- jagavad töö omavahel võrdselt
- usaldavad ja austavad üksteist

Paluge igal rühmal välja tuua omadused, mida nad peaksid arendama, paremaks muutma.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, ajalugu, kehaline kasvatus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

RÜHMALOJA

1. Teie ülesanne on otsustada, mis teeb meeskonnast hea meeskonna.

Kas suudate nimetada mõnda meeskonda?

2. Jätkake nimekirja.

Mõelge sellele, kuidas meeskonna liikmed üksteist abistavad.

Eduka meeskonna liikmed:

1. Räägivad üksteisega

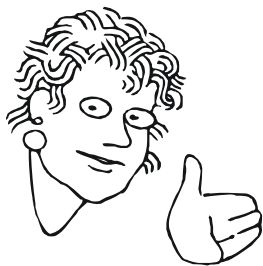
2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

TEHKE MINUST OMA JUHT

Eesmärk

Aidata õpilastel määrata eduka juhi omadused.

Materjalid

Igale rühma liikmele üks koopia tegevuslehest „Tehke minust oma juht“.

Korraldus

Õpilased järgivad tegevuslehel antud juhiseid, vastavad küsimustele ja arutavad koos vastused läbi.

Näidisvastused

Hea juht:

- aitab rühma luua
- motiveerib, julgustab rühma liikmeid ülesannete täitmisel
- tunneb rühma liikmete vajadusi
- määratleb rühma tugevad ja nõrgad küljed
- otsustab, kes mida teeb
- kontrollib töö tulemuslikkust
- kutsub kokku koosolekud
- kuulab ära ettepanekud ja kaebused
- tegutseb ostustavalt
- vastutab rühma tegevuse eest

Ülevaade

Iga rühm peab valima esindaja, kes esitab kokkuvõtte rühma vastustest. Paluge igal rühmal selgitada, kuidas nad esindaja valisid.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, ajalugu (kuulsad mehed ja naised), kehaline kasvatus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

TEHKE MINUST OMA JUHT

1. Nimetage teile tuntud juhte.

2. Milline neist on hea juht ja miks?

3. Vastake koos küsimustele:

- a. Kuidas valiksite juhi?
- b. Mis teeb juhust hea juhi?
- c. Kas rühma liikmed peaksid kõik järjekorras juhitud olema?
- d. Kuidas teeb juhita rühm otsuseid?

4. Tehke nimekiri hea juhi omadustest.

Hea juht:

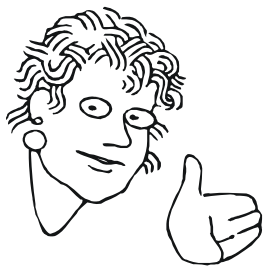
1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

RÜHMAÜLESANDED

Eesmärk

Ülesannete eesmärgiks on anda rühmale võimalus töötada koos mitmesuguste probleemide lahendamisel. Kuigi mitme rühmaga tekib tugev konkurents, on peaarõhk rühma koostööl eesmärgi saavutamiseks.

Aeg

Erinev vastavalt valitud ülesandele.

Materjalid

Vastavalt ülesannetele.

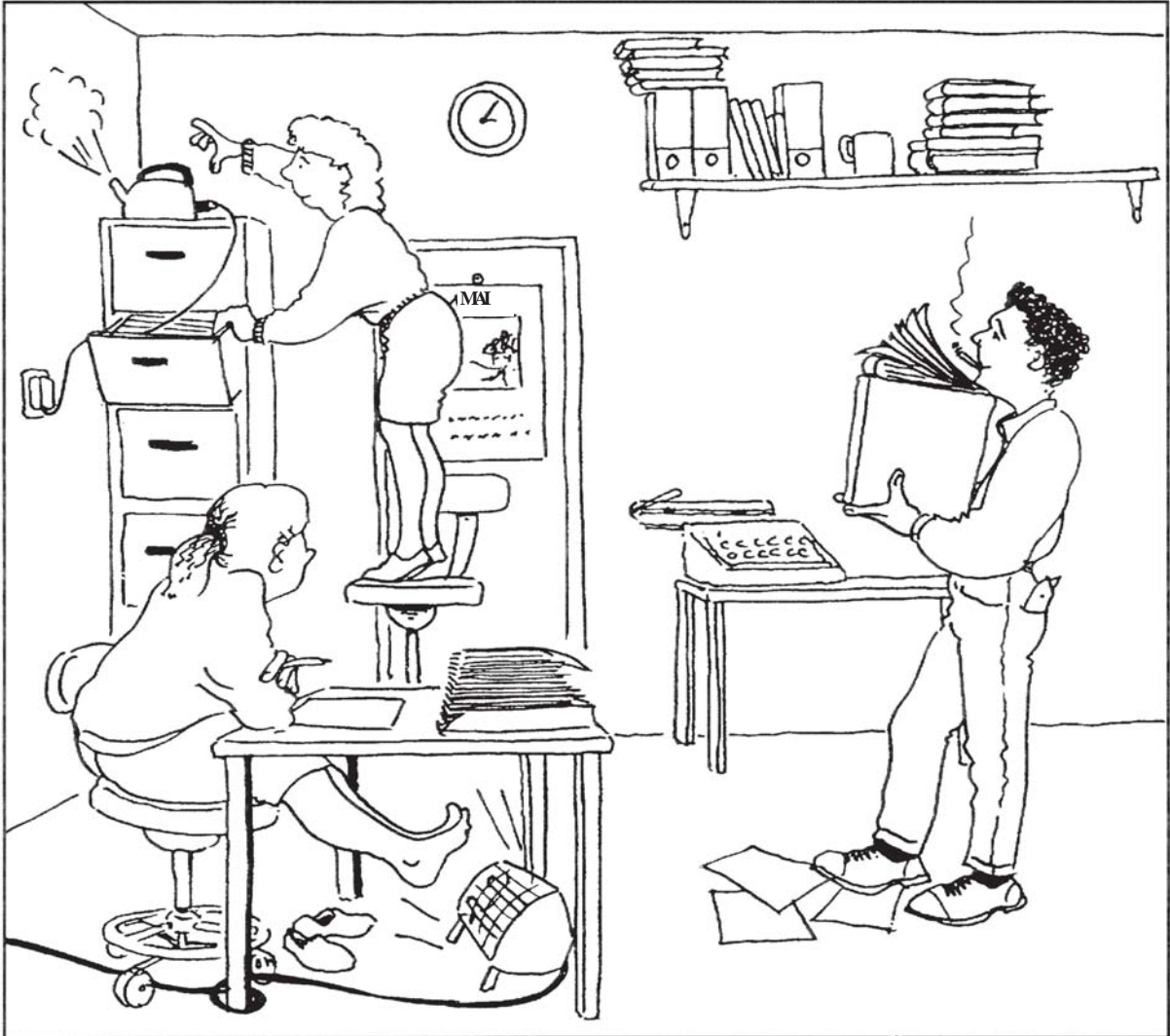
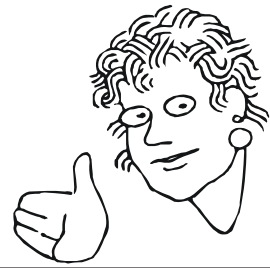
Korraldus

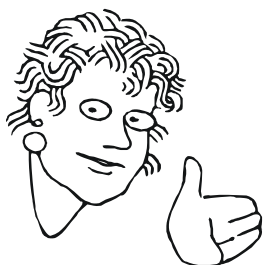
1. Ehitage kümnest ajalehest kleeplindi abil peavari. Peavari peab püsti seisma ja varjama ühte rühmaliiget.
2. Leiutage mäng tennise- või pingpongipalliga, mis võiks löbu pakkuda ratastooli aheldatud lapsele.
3. Kasutades kokkumurtud A3 paberilehte, kujundage kutsesuunitlusalane voldik
4. Koostage sõnamäng, kus kasutate 10 allika nime, kust võib leida töökuulutusi.
5. Otsige ajalehtedes ilmunud töökuulutuste hulgast üks,
 - a. kus pakutakse kõige kõrgemat palka
 - b. kus pakutakse kõige madalamat palka
 - c. kus antakse kõige vähem informatsiooni töö kohta
 - d. kus antakse kõige rohkem informatsiooni töö kohta
 - e. kus töökoha nimetus on kõige ebatavalisem
 - f. mis on kõige naljakam
6. Kujundage poeaknale panemiseks pilkupüüdev kuulutus, kus pakutakse lapsehoidmis- või aknapesuteenust.
7. Jäljendaja. Üks suur paberileht ja pliiats igale rühmale. Iga rühma ühel liikmel palutakse vaadata eset või pilti (teised seda ei näe) 30 sekundit. Läänud tagasi oma rühmadesse, peavad nad ühe minuti jooksul joonistama paberile kõik, mis meelde jäi. Seejärel vaatab eset või pilti teine rühma liige ja mäng jätkub, kuni kõik rühma liikmed on pilti näinud. Harjutuses võib kasutada järgmist pilti, kus on mitu kasulikku tööohutust puudutavat mõtet.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, matemaatika, reaalsained, muusika, kunstõpetus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

TUOMATU AARE

Eesmärk

Julgustada rühma liikmeid arutelust osa võtma. Rõhutada informatsiooni korraldamise ja jagamise tähtsust otsuse vastuvõtmisel või probleemi lahendamisel.

Rühmad

Võivad olla erinevad: 5- kuni 20-liikmelised. Kui võimalik, peaks rühm moodustama ringi.

Materjalid

Igal rühmal peab olema vähemalt üks koopia "Tuomatu aarde" tegevuslehest ja üks komplekt juhtnööridega, mis jagatakse rühma liikmete vahel.

Ettevalmistus

Lõigake juhised välja.

Korraldus

Õpetaja palub rühmadel lugu tähelepanelikult läbi lugeda ja annab siis igale rühmale juhtnöörid. Juhiste abil peab iga rühm koostama aarete saare kaardi või skeemi.

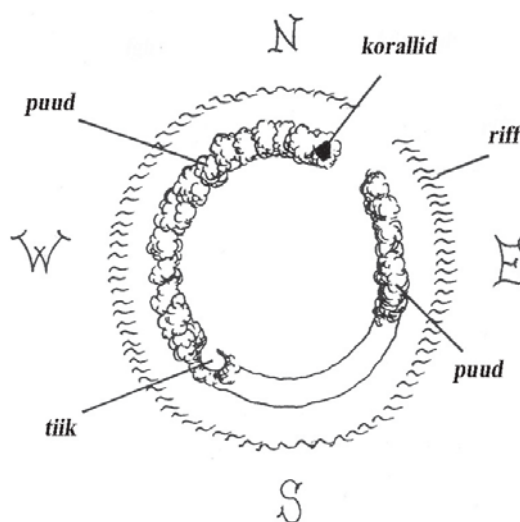
Tõmmake kõige tähtsamatele juhtnööridele ring ümber, kuid ülesande huvitavamaks ja raskemaks muutmiseks võite välja jagada ka lisajuhised, mis on mõeldud rühma eksiteele viimiseks.

Reeglid

Rühma liikmed tutvuvad juhtnööridega ja jagavad omavahel informatsiooni. Teiste rühmade juurde ei tohi minna.

Ülevaade

Korralikult joonistatud atoll peaks välja nägema selline:

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, geograafia, kunstiopetus, klassijuhataja tund

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

TUAMOTU AARE

1858. aastal varastasid neli seiklusteotsijat Joseph Killorain, Diego Alvarez, Archer Brown ja Luke Barret ühest Peruu kirikust hulga kulda ja juveele. Nad seilasid väikese purjekaga, mille nimi oli Bosun Bird, üle Vaikse ookeani Tuomatu suunas. Tuomatu asub Tahiti lähedal piirkonnas, kus on lugematu arv atolle (atollid tekivad kustunud veealuste vulkaanide kohale) ja korallsaarekesi. Lõpuks randusid seiklejad väikesel saarekesel ja uputasid kulda täis tammekirstu pirnukujulise tiigi põhja. Juveelid maeti asustamata atolli idaosasse.

Nelik seilas saarelt minema, et veidi aega varjus püsida, kuid neil ei olnud õnne. Brown ja Alvarez tapeti kakluses, kahel allesjäänud röövlil oli kaart, kuid nad ei suutnud Tuomatusse naastes enam saart üles leida. Inimesed on aaret aastaid edutult otsinud ja üks mees veetis 13 aastat valel saarel sadu auke kaevates.

Töötades Lõunamerel sõitval kaubalaeval, avastas loo autor saare, kuid see on juba teine lugu!

Teie rühma ülesandeks on joonistada saare kaart, järgides allpool toodud tingimusi. Te ei tohi juhtnööre märgistada. Lugege oma juhised rühmale ette ja arutage need läbi. Võitnud rühm saab lisajuhtnööre ja kes teab, võib-olla ühel päeval õnnestub teil külastada Tuomatut ja pöörduda tagasi millegi enama kui ainult päevitusega.

Kasutage allpool olevat ruumi saare kaardi joonistamiseks.

TINGIMUSED

Atoll on
„päasterõngakujuline”

Korallrifi kirdeosas
on sissepääs

Atolli põhjaosas
kasvab tihe mets

Pirnikujuline tiik on
metsaserva lähedal

Sissepääsust saab atolli
keskele laguuni

Atolli ümber on osaliselt
korallriff

Saare läbimõõt rannikult
laguunini on keskmiselt
umbes 300 m

Kui sõidate läbi sissepääsu,
jääb teist paremale suur
korallikuhhi

Sissepääs on umbes
100 m lai

Laguuni läbimõõt
on 2 km

Atolli lõunaosa on
tasane ja paljas

Pirnikujuline tiik on
laguuni lääneküljes

Juvelid on maetud
korallikuhja lähedusse

LISATINGIMUSED

Vee sügavus atolli
sissepääsus on 3 meetrit

Atolli välisküljele on kõrge
lainetusega raske randuda

Atollil ei ela loomi,
ainult linnud

Kui nahka koralliga
vigastada, võib tekkida
korallipalavik

Tiikides elavad angerjad

Atollil ei leidu magedat vett

Saar asub väljaspool
tuumakatsetuste tsooni

Tiigi ümber on seitse
korallikuhja

Atoll asub umbes 17 kraadi
ekvaatorist lõuna pool

HÜPPA RATALE

Eesmärk

„Hüppa rattale“ aitab õpilastel genereerida ideid, mis põhinevad teistes koolides loodud õpilasfirmade näidetel. Eelharjutusena õpilasfirma loomiseks on parem, kui õpilastele antakse mõned valmisideed, mida nad saavad edasi arendada.

Aeg

20-30 minutit.

Materjalid

Igale rühmale üks eksemplar õpilase tegevuslehest, võimaluse korral igale rühma liikmele. Üks täring.

Reeglid

1. Uurige kolme karbi sisu. Karbid kannavad nimetusi: kliendid, eesmärk ja protsess.
2. Igas karbis on kuus eset ja õpetaja veeretab täringut, et määrata, milline ese igast karbist valitakse.
3. Kui täringut veeretades tuleb kuus, võib valida igast karbist soovitud eseme.
4. Igal rühmal on kolm eset ja nüüd peavad nad nimekirjast valima toote või teenuse, mis sobib nende esemetega. Valik tuleb teha teatud aja jooksul, mille määrab õpetaja või juhendaja.
5. Kui rühma poolt valitud toote või teenusega sobib:
 - 3 eset, saab rühm 3 punkti
 - 2 eset, saab rühm 2 punkti
 - 1 ese, saab rühm 1 punkti
6. Kui rühm tuleb välja ideega, mis ei ole nimekirjas ja see sobib kolme esemega, saab rühm 2 lisapunkti.
7. Rühm tutvustab oma ideed teistele rühmadele, kes võivad nendega vaielda.
8. Võidab rühm, kes peale mängu mitmekordset läbimängimist kogub kõige rohkem punkte.

Ülevaade

Arutlege rühmade töö tulemuslikkuse üle, kasutades eelnevaid tegevuslehti ning loetelu rühmatöö peatüki algusest.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Ettevõtte loomine, matemaatika, emakeel, reaalsained, muusika, kunstiõpetus, majandusõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

HÜPPA RATTLE

Kliendid	Eesmärk	Protsess
1. Lapsed	1. Pannakse selga	1. Tee ise
2. Kaasõpilased	2. Süüakse	2. Valmistehtult
3. Avalikkus	3. Vaadatakse	3. Arenda olemasolevat ideed edasi
4. Abivajavad inimesed	4. Kasutatakse	4. Ole füüsiliselt aktiivne
5. Lapsevanemad/hooldajad	5. Lahutatakse meelt	5. Kaasa publik
6. Loterii*	6. Loterii*	6. Loterii*

*Loterii - Lucky dip - mäng, kus käsi pistetakse kotti või karpi ja võetakse endale pimesi üks asi

Ideed

- Ideaalsed kodud lemmikloomadele
- Isekujundatud kaustad õpilastele
- Lemmikretseptide raamat
- Tekstitöötlusteenus
- Fototeenus
- Maalimine ja joonistamine
- Kaltsunukud
- Puust mänguasjad
- Raamatuparandusteenus
- Puust lauamängud
- Väljamüük
- Mõistatused
- Aiandus
- Koeraga jalutamine
- Voldikute disain
- Puhastusainete müümine
- Jõulu- või muud pühadekaardid
- Küünalde valmistamine
- Kõrvarõngad
- Videod kooliüritustest
- Isekujundatud T-särgid
- Pitsa valmistamine
- Autopesu
- Isekujundatud bokserid
- Kosmeetikakotid
- Moedemonstratsioon
- Pleierite parandus
- Võileivabaar
- Köögis kasutatavad abivahendid
- Isekujundatud padjad
- Heategevuslikud spordiüritused
- Pehme mööbli puhastus
- Koolioksjon
- Turul müümine
- Puust serverimislaud
- Kooliaed
- Lasteüritused
- Väljasõidud
- Kirjatarvete müük
- Toataimed
- Juvelid
- Kooli ajaleht
- Kasutatud raamatute lett
- Ebatavalise eseme väljaloosimine
- Teatrietendus
- Jalgrattaparandus
- Koolipood
- Ajutised tööotsad
- Arvutimängud
- Lapsehoidmisteenus
- Diskotantsuvõistlus
- Lemmiknaljade raamat

VEENMISOSKUS

Eesmärk

Ettevalmistus olukordadeks täiskasvanu tööelus, kus võib vaja minna läbirääkimis- ja veenmisoskust.

Materjalid

“Koerakasvatuse” ja “Veenmisoskuse” tegevuslehed.

Korraldus

1. Kasutades õpilaste isiklikku kogemust, rääkige juhtudest, mil neil on tulnud pidada läbirääkimisi, et saada midagi, mida nad ihaldasid, või vältida midagi, mida nad ei tahtnud.

Olukorrad, mis võivad õpilastele meelde tulla:

- Sõbralt teene palumine
- Vanematelt raha küsimine
- Raha kogumine heategevusüritusel
- Ostude tagastamine poodi
- Väljamüügil asjade ostmine või müümine
- Millegi ostmine kuulutuse peale
- Pereüritusest kõrvalehoidmine
- Karistuse vältimine

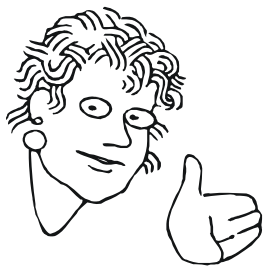
2. Kas oli mõni olukord, kus õpilane ei olnud piisavalt veenev ja oli seetõttu eneses pettunud? Ergutage õpilasi rääkima raskustest, millega neil on tulnud kokku puutuda:

- Ebakindlus võõrastega rääkides
- Ei osanud õigeid sõnu valida
- Ei suutnud öelda „ei”
- Tundis, et teda sunniti otsusega nõustuma
- Ei suutnud komplimenti teha
- Tundis piinlikkust, kui talle endale kompliment tehti
- Tundis muret, et tekib konflikt
- Kaotas kannatuse
- Lükkas otsustamise edasi
- Varjas oma tundeid
- Kartis teiste arvamust
- Häälekõla tundus ebalooslik

3. Määratlege veenmisoskus, veenvus.

Veenvus ei tähenda, et ollakse pealetükkiv, ebaviisakas, ebageeldiv või oma tahtmist läbisuruv. Veenvus asub agressiivsuse ja passiivsuse vahel. Kui oleme veenvad, näitame, et meil on õigus oma arvamusele ja meile pole võimalik midagi kaela määrada või meie arvamust maha suruda.

Arutlege kultuuride erinevuse (kannatlikult järjekorras seismine, rahu säilitamine, kuningliku perekonna ees reveransi tegemine, kinnisus ja tagasihoidlikkus) ja traditsioonilise soolise käitumise üle veenmisoskuse arendamisel.

4. Rääkige tuleviku olukordadest, kus võib vaja minna veenvust ja läbirääkimisoskusi.

Näiteks:

- palga ja töötingimuste üle läbirääkimine
- töölepingus ettenähtud õiguste kaitsmine
- vastuastumine ahistamisele, ekspluateerimisele ja diskrimineerimisele tööl
- riigikodanikuna
- tarbijana
- partnerina
- lapsevanemana

Rühmaülesanded

Proovige erinevaid viise vestluse alustamiseks võhivõõraga, näiteks küsides bussipeatuses, mis kell väljub järgmine buss.

Uurige ja demonstreerige kehakeele näiteid, mis väljendavad huvi selle vastu, mida vestluskaaslane ütleb.

Mängige „Koerakasvatuse“ mängu, kasutades tegevuslehel olevaid rolle ja situatsioone. Õpilased võivad ka iseloomujooned paberile kirjutada.

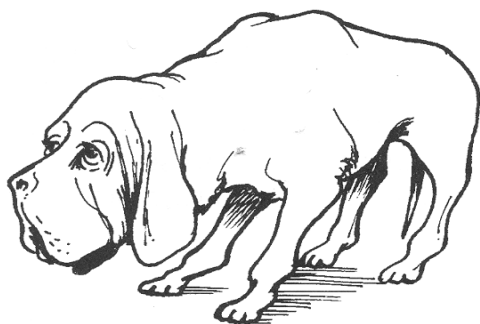
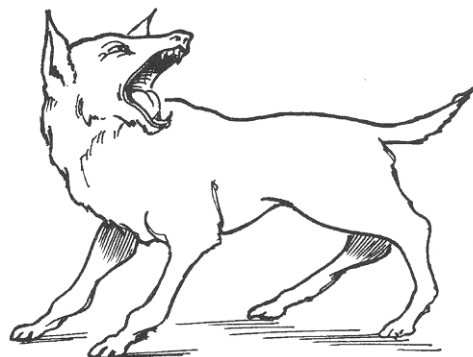
Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, majandusõpetus, ajalugu (kultuuridevahelised erinevused), inimeseõpetus, klassijuhataja tund

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

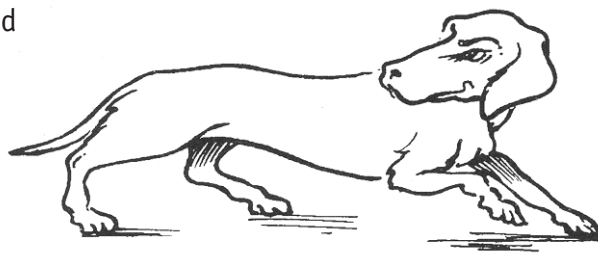
KOERAKASVATUS

JUHTKOERAD on peremehelikud ja agressiivsed. Kõik peab olema nii, nagu nemad tahavad, nad suruvad oma ideid peale ja sunnivad teisi endaga nõustuma. Nad saavutavad oma eesmärgid teiste nõrkusi ära kasutades.

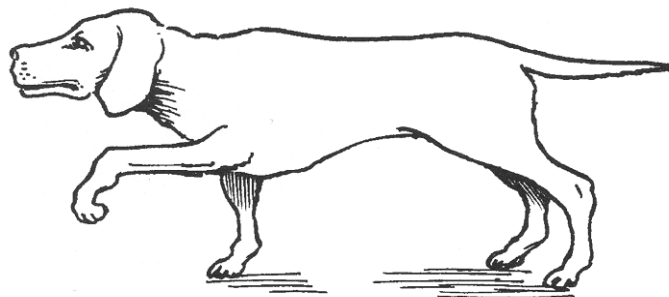

ALISTUVAD KOERAD on alla surutud ja passiivsed ja vabandavad palju. Nad lasevad teistel otsustada. Nad saavutavad oma eesmärgid teiste kaastundele ja ausale mängule toetudes.

KAVALAD KOERAD saavutavad oma Nad manipuleerivad teistega, kuid hoiduvad avalikust vastuseisust. Nad saavutavad oma eesmärgid salasepitsuste abil.

AUSAD KOERAD on avatud, enesekindlad ja veenvad. Nad kuulavad teisi, ütlevad seda, mida on vaja öelda, ja jäävad rahulikuks. Nad saavutavad oma eesmärgid avatuse ja veenvusega.

KUIDAS NEED NELI KOERA TULEKSID TOIME JÄRGMISTES OLUKORDADES?

Eelmisel kolmapäeval jäid sa mõne minuti tööle hiljaks. Täna palgalehte vaadates nägid, et palgast on poole tunni tasu maha arvestatud. Sa oled pahane ja lähed juhatajaga rääkima. Mida sa talle ütled?

Hakkad peale rasket tööpäeva koju minema, väravas peatab sind turvamees ning laseb sinu ja su koti läbi otsida. Sa tead, et tal ei ole õigust seda teha. Mida sa teed ja ütled?

Sa helistad poodi, et uurida, kas neil on ühte asja, mida vajad. Saanud jaatava vastuse, võtad sa vihmase ilmaga ette pika teekonna läbi linna, et seda osta. Poes selgub, et seda eset pole juba nädalaid müügil olnud. Nad pakuvad sulle asendustoodet, mis maksab palju rohkem. Mida sa teed?

Täna hommikul leidsid oma laualt kirja, kus sul paluti helistada kell 11.00 häirekella. Sa tegid seda ja olid üsna rahul oma täpsusega. Kahjuks oli kiri kellegi rumal nali ja kogu hommikune toodang läks aia taha. Sinu ülemus on halvas tujus ja on kutsunud sind oma kabinetti, et sulle peapesu teha.

Koolis oli sul üsna ebameeldiv hüüdnimi, mis valmistas sulle piinlikkust. Tööle asudes arvad, et võid mineviku unustada, kuni ühel päeval kuuled tuttavat häält sind üle õue hõikavat. See on üks sinu klassikaaslastest, kes kasutas just sinu jubedat hüüdnime.

VEENMISOSKUS

Mõned lihtsad reeglid oma nõudmiste esitamisel:

1. Mõttele, mida sa tahad saavutada.
2. Kujutle, et oled selle juba saavutanud.
3. Mõttele, kuidas sa seisad või istud.
4. Hinga sügavalt, et jääda rahulikuks.
5. Vaata oma vestluspartnerile silma.
6. Ole enda eest väljas.
7. Sõnasta oma nõudmine võimalikult lühidalt.
8. Ütle „mina“, näiteks „ma soovin, et...“, aga mitte „oleks tore, kui...“
9. Ära püüa inimesi end haletsema panna.
10. Kui sulle äraütlemist piisavalt ei põhjendata, jätkka oma nõudmise esitamist.
Pea meeles, et ka teistel on õigus kinni hoida oma nõudmistest.

Kehtestavat käitumist võid sa harjutada poes käies: näiteks kui tagastad ostetud kauba ja nõuad raha tagasi.

Sulle võib üllatusena tulla, kui hästi sinusse seejuures suhtutakse.

VEENMISOSKUS

Viis sammu oma seisukoha maksmapanemisel:

1. Näita, et sa mõistad teise inimese olukorda, et sa kuulad hoolega, mida ta rääkis.

„Ma saan aru, mida sa öelda tahad...“

„Ma näen küll, mida sa silmas pead...“

„Ma saan aru, milliseid raskusi see sulle kaasa toob...“

2. Selgita, kuidas sina olukorda näed ja mida sina sellest asjast arvad.

Sinu salasõnaks on siin SIISKI, mitte AGA.

„...siiski, ka mina olen sellele üsna palju mõelnud.“

„...siiski, ka minul tuleb kõvasti pingutada, et...“

„...ma siiski ei arva, et see oleks õige lahendus.“

3. Ütle selgelt välja, mida sa tahad TEHA. Ole positiivne.

„Niisiis, ma tahaksin selle töö nüüd ära lõpetada.“

„Niisiis, ma palun meie kokkuleppest kinni pidada.“

„Niisiis, ma palun, et sa mu nüüd rahule jätaksid.“

4. Kui sinu vestluskaaslane ei pane tähele, mida sa räägid, või kui tundub, et sinu jutt ei jõua kohale, selgita rahulikult uuesti, kuni see päralt jõuab.

5. Ole ka ise valmis järeleandmisi tegema. Mõtle omale võimalik kompromiss juba ette valmis.

„Olgu peale, teeme siis mõlemad.“

„Olgu peale, eks ma siis saadan selle kirja ära, kui sa nõustud, et...“

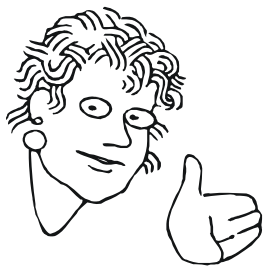
„Olgu peale, sina lubad mul õhtul välja minna ja mina luban tagasi tulla kella...“

III osa

TÖÖMAAILM

Tänaasel tööturul konkurentsivõimelisena püsimine nõuab töötegijalt lisaks headele **kutseoskustele** ka **üldoskuste** (näiteks emakeele ja võõrkeele valdamine, arvuti kasutamine) ja **sotsiaalsete oskuste** (näiteks õppimisvalmidus, suhtlemisoskus, koostöövalmidus) olemasolu. Rühmatöö ülesanded annavad teadmise kuidas ühe inimese oskused, suhtumine ja töötulemused mõjutavad kogu meeskonna tegevuse tulemust ja vastupidi. Grupitööd aitavad kujundada valmisolekut elukestvaks õppeks ja töömaailma sisenemiseks. Selle teema juures on kasulik viidata ka õppetulemuste seosele töömaailmas läbilöömisega (head üldoskused annavad suurema valikuvõimaluse).

HEA TÖÖ?

Ettevalmistus haridustee, koolituse või töö valikuks peale 16. eluaastat.

Eesmärk

Aidata õpilastel tundma õppida erinevaid tööga rahulolu aspekte ja nende seost võimetega.

Aeg

20-30 minutit.

Materjalid

Pabertahvel või tahvel ja markerid.

Ettevalmistus

Valmistage ette nimekiri vastustest küsimusele „Milline on hea töö?”.

Korraldus

1. Vaba arutelu alguses palutakse õpilastel vastata küsimusele „Milline on hea töö?” Vastused peaksid hõlmama erinevaid rahulolu aspekte: raha, töötingimused, kaaslased, mitmekesisus, huvitavus, koolitusvõimalused, puhkus, juhtimine, vastutus, edutamine, kindlustunne jne. Õpetaja kirjutab pakutud vastused tahvlile.
2. Igaüks paneb vastused pingeritta (kõige tähtsam 1. kohal jne). Vabatahtlikel palutakse selgitada, kuidas nad loodavad saavutada tööelus rahulolu vastavalt oma eelistustele.
3. Seejärel arutletakse iga aspekti üle, et määrata, kas see on seotud tööalaste nõudmiste või tasuga. Näiteks huvitavus, vastutus, mitmekesisus jne. on rohkem seotud nõudmistega, samal ajal kui raha, töötingimusi ja kindlustunnet seostatakse tasuga.

Vaadatakse läbi isiklikud ja kogu rühma järjestused, et näha, kuidas õpilased hindavad kahte rahuloluga seotud põhidimensiooni. Uuringud on näidanud, et need, kes tähtsustavad enam nõudmistega seotud asjaolusid, tunnevad sagedamini tühimust, kui need, kes tähtsustavad töökeskkonda ja tasu. Miks see nii on? Kuidas mõjutab töö sisu väärtustamine karjäärivalikut?

4. Viimases osas palutakse õpilastel otsustada, mis aitab neil saavutada rahulolu. On enam kui tõenäoline, et nad viitavad töö huvitavusele ja töö nautimisele, kuid vastuseks peaks olema oskused ja võime tööga toime tulla.

Tegevuse kokkuvõtteks võib õpetaja võtta ühe aspektide pingerea ja kirjeldada, kuidas rahulolu sõltub töötaja võimetest. Näiteks, ilma võimeteta ei tõsteta palka, ei edutata, kaob kindlustunne, ebakindluse tõttu kannatavad suhted, juhtimine asendub kontrolliga, tegutsemistahe langeb ja huvi töö vastu kaob.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Sissejuhatus kutsesuunitlusse, karjääriplaneerimine, eesti keel, majandusõpe, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

LAHTISED OTSAD

Eesmärgid

Aidata õpilasi negatiivsete ja positiivsete tunnete väljendamisel seoses nende tulevaste töörollidega.

Materjalid

Igale õpilasele üks eksemplar tegevuslehest „Lahtised otsad“.

Korraldus

Küsimustik täidetakse vastavalt juhendile.

Reeglid

Sõnad „igav“, „tore“ ja „normaalne“ on rangelt keelatud!

Ülevaade

Õpilased töötavad paarides või väikestes rühmades ja arutlevad oma vastuste üle. Eriti tuleks tähelepanu pöörata küsimustele, millele oli raske vastata. Vabatahtlikud võivad lasta rühmal oma vastuseid analüüsida, et näha, kas nad on jätnud endast positiivse või negatiivse mulje. Negatiivse enesehinnanguga õpilastel on sageli raske koostada isiklikke tegevusplaane või vastata küsimustikele. Mõnikord on kaaslastest suur abi väärarvamuste kummutamisel, mis rühma liikmetel võivad endast olla.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, inimeseõpetus, majandusõpetus, võõrkeel

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

LAHTISED OTSAD

Lõpetage laused esimeste teile pähetulevate sõnadega.

See, mida ma tööst kõige rohkem teada tahaksin, on _____

Tööl olles tahaksin _____

Töötades tunneksin ennast halvasti, kui _____

Ma tahaksin, et mu töökaaslased mõtleksid, et ma olen _____

Ma tahaksin töötada _____

Mulle on öeldud, et ma peaksin hakkama _____

Minu jaoks on töö _____

Kõige halvem asi töölemineku juures on _____

Kõige parem asi töölemineku juures on _____

Vormiriietust kandes tunneksin end _____

Naised peaksid tööl _____

Mehed peaksid tööl _____

Koolitus, mida ma soovin läbida, on _____

Töötades tunneksin muret, kas _____

Töötades naeraksin ... üle _____

Kool ja töö on erinevad, sest _____

Kui see oleks minu teha, tahaksin saada _____

SUPERNAINE

Täiskasvanuelu tööalaste ja koduga seotud rollide omavahelised suhted.

Eesmärk

Suurendada nooremate õpilaste arusaama rollidest, mida inimesed täidavad igapäevaelus ja mis on sageli üksteisega vastuolus. Õpilased mõtlevad sellest, kuidas mehed ja naised saavad koduseid rolle omavahel jagada.

Aeg

10-15 minutit.

Materjalid

Igale õpilasele üks eksemplar tegevuslehest „Supernaine“.

Ettevalmistus

Lühike arutelu, selgitamaks sõna „roll“ tähendust.

Korraldus

Õpilased loevad Supernaise päeva kirjeldust ja püüavad leida võimalikult palju rolle, milles Supernaine päeva jooksul esines.

Ülevaade

Nimekiri Supernaise rollidest:

• naine	• lugeja	• õpilane	• autojuht
• ema	• klient	• tööandja	• reisija
• tütar	• tarbija	• ametiühingutegelane	• televaataja
• abikaasa	• töötaja	• patsient	• kokk
• kodanik	• koristaja	• meelelahutaja	

Märkus

„Võib-olla üllatas see nimekiri sind, kuid enamik inimesi peab täitma elus erinevaid rolle. Kahjuks näevad mõned inimesed sind ainult ühes rollis ja unustavad teised rollid, mida sa pead täitma, või ignoreerivad neid.“

Arutlege olukordade üle, kus see on juhtunud.

Mõelge sellele, kuidas oleks Supernaine võinud täita oma rolli laste ja kodu eest hoolitsemisel. Kas naine peab tingimata laste nimel tööalasest karjäärast loobuma?

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada.

Emakeel, inimeseõpetus, suhtlemine, majandusõpe, võõrkeel, klassijuhataja tund, karjääriplaneerimine.

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

SUPERNAINE

Neljapäeva hommikul rääkis Supernaine remondimehega, kes tuli garaa•iukse mõlki parandama, viis oma emale sünnipäevakaardi posti ja seejärel lapsed kooli. Enne tööle minekut käis ta valimisjaoskonnast läbi, et hääletada kohalikel valimistel, ja ostis ajalehe. Lõunavaheajal jõudis ta poest läbi lipata ja osta üht-teist vajalikku õhtusöögiks. Koolist mööda minnes kontrollis ta üle järgmise päeva joogatrenni aja. Pealelõunal viis ta läbi ametiühingu koosoleku. Töölt lahkus ta pisut varem, et jõuda hambaarsti juurde. Kodus tegi ta õhtusöögi ja koristas toad. Kui lapsehoidja kohale jõudis, sõitis ta linna pensionäride peoõhtule, et neile klaveril esineda. Koju tagasi jõudnud, läks ta lastetuppa, et anda oma lastele head-ööd-musi. Seejärel sättis ta end elutuppa mugavasse tugitooli, et vaadata õhtust filmi, kuid kahjuks jäi ta teleri ette magama. Ta ärkas selle peale, et abikaasa sõitis jälle vastu garaa•iust.

Supernaine esineb päeva jooksul mitmes erinevas rollis.

Mitut erinevat rolli oskad sa nimetada?

Milliseid nendest rollidest oleks võinud jagada Supermehega?

ELU JA TÖÖ

Eesmärk

Suurendada õpilaste arusaamist ja teadlikkust sellest, kuidas töö võib sattuda vastuollu igapäevaelu ja suhetega.

Aeg

Sõltub õpilaste intervjuude pikkusest.

Materjalid

Igale õpilasele üks või mitu eksemplari tegevuslehest „Elu ja töö“.

Korraldus

Õpilased töötavad paarides ja intervjuerivad kedagi, kes töötab palgatööl või vabatahtlikuna. Intervjuerimisel kasutatakse tegevuslehel olevaid küsimusi. Vastused kirjutatakse tegevuslehele või lindistatakse.

Väga tähtis on selle tunni ülesehitus, kus antakse tagasisidet. Mitme intervjuu kuulamine ei ole just stimuleeriv tegevus, eriti kui rühmad on suured. Palju tõhusam on rühmatöö, kus rühmad moodustatakse vastavalt intervjueritud töötajate tüübile, näiteks:

- Noored töötajad, kellel on vähe kohustusi
- Töötajad, kellel on perekond ja muud kohustused
- Pensionieale lähenevad töötajad
- Vabatahtlikud töötajad
- Ise endale tööandjad, füüsilisest isikust ettevõtjad
- Professionaalsed ja tehnilised töötajad
- Oskustöölised
- Lihttöölised

Väikestes rühmades selgitatakse selle rühma töötajate kohustusi ning tuuakse välja huvitavad või ebatavalised vastused. Rühma esindaja esitleb tulemusi seminaril.

Ülevaade

Vastused viimasele küsimusele „**Kui kohtaksite ennast 15-aastasena, millist töötamisega seotud nõu te endale annaksite?**” võib anda materjali edasiseks huvitavaks ja ebatavaliseks aruteluks.

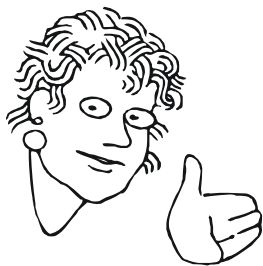
Laske õpilastel vormistada need vastused eraldi lehel, võimaluse korral arvutis. Näidake väljaprintitud vastuseid õpilastele, kes küsitluses ei osalenud ja selle sisu ei tea. Nende ülesandeks on kindlaks määrata, (a) kes andis nõu ja (b) kellele see oli suunatud.

Mõned näited tegelikust elust:

„Tee kõvasti tööd. Hangi endale mõni kvalifikatsioon. Sa saad seda teed käia ainult korra, seega kasuta oma võimalusi.”

„Kasuta iga võimalust edasiõppimiseks ja töökogemuse saamiseks. Aega jätkub kõigeks, kui sa ainult tahad.”

„Kuula ja tööta rohkem. Usu endasse rohkem – sa ei ole rumal. Unusta poisid.”

Õpilased väidavad alati, et vanemad või teised täiskasvanud jagasid nõu lastele või olid need õpetajad, kes rääkisid õpilastega, kuid väga harva arvatakse ära, kes tegelikult rääkis ja kellega. Segaduse tekitamiseks võib õpetaja tulla välja oletusega, et rääkijad on parimad karjäärinõustajad, keda kuulaja elus võib kohata, kuid et nad ei ole ametlikud karjäärinõustajad.

Lõpuks paljastatakse tõde. Arutelu võib ka ümber pöörata ja paluda õpilastel anda nõu 15 aastat vanemale iseendale.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel (suhtlemine), inimeseõpetus, võõrkeel, karjääriplaneerimine

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

ELU & TÖÖ

Me uurime, kuidas töö mõjutab inimeste elu, ja meil on väga hea meel, kui te vastate alljärgnevatele küsimustele:

Mis tööd te teete?

Mis on teie töö juures kõige toredam?

Mis on teie töö juures kõige hullem?

Kas te võite ise oma tööaja üle otsustada?

Kas viimase viie aasta jooksul on teie tööaeg kuidagi muutunud?

Kas teie töö on muutunud pingelisemaks, kui see oli viis aastat tagasi?

Kas te võite ise valida oma puhkuse aega?

Kui palju aega võtab teil töölejäudmine?

Kas te tahaksite elada oma töökohale lähemal? Kui jah, siis miks?

Kas te kodus mõtlete tööasjadele?

Kas teie sõbrad on teie tööga seotud?

Kuidas võib teie töö mõjutada teie tervist?

Kuidas võib teie töökoht mõjutada teie ostusid?

Kas teil on mingisuguseid tööga seotud piiranguid vaba aja veetmise osas?

Kas teil on aega ühiskondliku tegevuse jaoks, nt olla tegev heategevuslikus klubis või tegutseda ametiühingus?

Kui te võidaksite loteriiga miljoni, kas te siis jätkaksite oma praegusel tööol?

Kui teil oleks võimalik kohtuda 15- aastase iseendaga, millist nõu te talle annaksite oma praeguse töö suhtes?

PLANEERI OMA PÄEV

Eesmärk

See on rühmaülesanne ja seda täidetakse täienduseks „Supernaise” harjutusele. Eesmärk on sama: ergutada õpilasi mõtlema erinevatest rollidest, mida neil tuleb igapäevaelus täita ja probleemidest, millega neil tuleb erinevate nõudmiste täitmisel kokku puutuda.

Rühma suurus

Umbes 8 õpilast.

Materjalid

Igale õpilasele üks tegevusleht „Planeeri oma päev”.

Igale rühmale 16 tsitaati.

Ettevalmistus

Selle harjutuse tegelane võib olla nii mees kui ka naine sõltuvalt sellest, kumma poole tegevuslehest õpilane sai. Jagage materjalid välja nii, et osad rühmad saaksid tegelase meessoost variandi ja teised naissoost variandi. 16 nõudmist lõigatakse välja ja jagatakse gruppidele.

Korraldus

I etapp

Rühma liikmed uurivad iseseisvalt nõudmisi ja otsustavad, kui palju aega tegelane peaks kulutama ühe või teise tegevuse peale. See märgitakse joonisele „Minu päev”.

II etapp

Rühm uurib, kui palju aega nad on eraldanud kõikidele tegevustele kokku.

Kuna nad on tegelast näinud ainult läbi talle esitatud nõudmiste, on koguaeg väga tõenäoliselt rohkem kui 24 tundi.

III etapp

Õpilased planeerivad tegelase päeva nii, et võimalikult palju nõudmisi täidetakse 24 tunni jooksul.

Õpilased peavad otsustama, millised on tegelase põhirollid ja milliseid võib ignoreerida või vähendada. Ülesanne ei ole kerge, kuna juhendis on rühma liikmeid julgustatud end teatud rolliga samastama ja leidma sellele rollile päevaplaanis kindel koht.

Ülevaade

Mõned punktid aruteluks rühmas:

- Kui realistlik selline olukord on?
- Kui rühma liikmed arvavad, et olukord on ebareaalne, siis on neil huvitav teada, et see põhineb tegelikul elul.
- Kas mehele ja naisele tehtud päevakavas on erinevusi?
- Milliseid tegelasele pandud ülesannetest oli kõige kergem/raskem päevakavast välja jätta?
- Milliseid oli kõige raskem uuesti päevakavva sisse panna?
- Kellelt oodati suurema arvu rollide täitmist?
- Miks?
- Mida saaks teha tegelase koormuse vähendamiseks?
- Millised oskused ja isikuomadused aitaksid tegelasel oma ülesannetega hästi toime tulla?
Näit. veenvus, usaldusväärsus, täpsus, rahu, paindlikkus, hea mälu, otsuste tegemine.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Terviseõpetus, inimeseõpetus, klassijuhataja tund

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

ON SEE VAST ÜKS PÄEV!

Kriss Taniel on 36-aastane mees ja töötab testijana ühes arvuteid komplekteerivas firmas.

Tavaliselt kestab tema tööpäev 8.45 kuni 16.00.

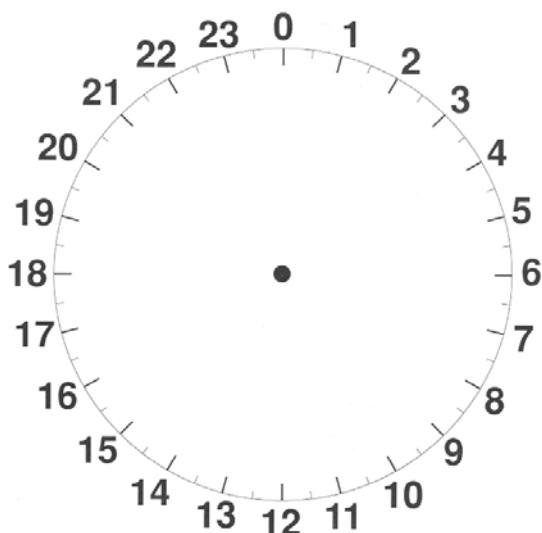
Ta elab koos oma 7- aastase poja ja 11-aastase tütreaga.

Ta sõidab väikese autoga ja suurem osa sõite kestab 20-30 minutit.

Arvestades teile antud informatsiooni, mõelge välja ja pange kirja, kui palju aega peaks Kriss selle tegevuse jaoks jätma. Siis valige ajavahemik, millal see võiks toimuda, ja märkige kella peale.

Kui teile antakse täiendav informatsioon, tehke jälle samamoodi.

1. tegevus: selleks kuluv aeg.....
2. tegevus: selleks kuluv aeg.....

Kriss Taniel on 36-aastane naine ja töötab testijana ühes arvuteid komplekteerivas firmas.

Tavaliselt kestab tema tööpäev 8.45 kuni 16.00.

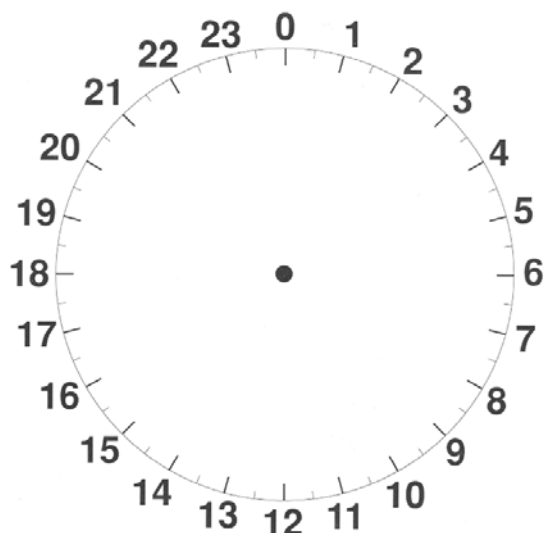
Ta elab koos oma 7- aastase poja ja 11-aastase tütreaga.

Ta sõidab väikese autoga ja suurem osa sõite kestab 20-30 minutit.

Arvestades teile antud informatsiooni, mõelge välja ja pange kirja, kui palju aega peaks Kriss selle tegevuse jaoks jätma. Siis valige ajavahemik, millal see võiks toimuda, ja märkige kella peale.

Kui teile antakse täiendav informatsioon, tehke jälle samamoodi.

1. tegevus: selleks kuluv aeg.....
2. tegevus: selleks kuluv aeg.....

ON SEE VAST ÜKS PÄEV!

„Ma jätan Krissile kirja, et ta korjaks ankeedid selle tänavapoolse majadest kokku. Siin ainult 40 maja ongi ja enamus inimesi peaks kell seitse õhtul juba kodus olema.”

„Kuule, Kriss, kliente muudkui tuleb ja tuleb. Mis sa arvad, kas sa võiksid veel ühe tunnikese üle aja töötada? Ma usun, et see lisaraha kulub sulle ära ja meil jälle oleks kasu lisatööjõust.”

„Ei tea, kas õnnestub lõunavaheajal arsti vastuvõtule saada? Mu pea valutab öösiti nii jubedalt.”

„Mis meil koolis lõunasöögiks oli? Ma ei teagi, see oli nagu hunnik põlenud lihapalle. Ma loodan, et õhtuks on midagi maitsvat. Köht on õudsalt tühi.”

„Kriss võiks siit õhtul läbi astuda. Tema külaskäigud teevad mu tuju alati nii heaks – eriti nüüd, kui ma ise enam nii tihti liikuma ei pääse.”

„Ütle veel kord, kas see on teleris õhtul kell 22.30 ja sina oled vasakult poolt teine kolmandas massistseenis? Ma luban, et ma kindlasti vaatan. Mõelda vaid, minu väike vend ja juba mängib filmis!”

„Jälle jäin koolibussist maha! Kuule, kas sa saad mind 8.30 ära visata? Oi, ja veel üks asi. Kas sa saaksid ka raamatukogust läbi hüpata ja mulle sealt ühe raamatu mu uurimistöökäoks ära tuua?”

„Krissil on kindlasti väga hea meel meie uudist kuuldes. Ma helistan talle kell üks pärast lõunat, kui kõik on kohal. Mis kell praegu Eestis on, kas kaks tundi rohkem kui Inglismaal?”

ON SEE VAST ÜKS PÄEV!

„Mul on Krissi tervise pärast mure. Eialgu kirjutasin talle mõned rohud ja soovitasin öösel korralikult välja magada.”

„Ja töötasu on ka üsna hea, kas pole? Nii et tulge siis täna pärastlõunal tööintervjuule. Teie aeg on kell kaks.”

„Etendus kestab kella 20.00st kuni 22.30ni. Mul on kaks piletit ja ma leppisin juba lapsehoidjaga kokku. Krissil on tõesti väikest vaheldust vaja.”

„Kas teie olete Kriss Taniel? Ärge ainult erutage! Teie tütreaga juhtus väike õnnetus. Ta sai pisut keerduks vahel kriimustada. Kas te võiksite talle umbes poole kahe ajal järele tulla?”

„Kas sa võiksid täna pesupulbrit osta? Mul on koolis homse võistluse jaoks puhtaid jalgpalliriideid vaja.”

„Peaasi, et ma ei unusta täna oma autojuhilube ja autodokumente politseisse viia või muidu...”

„Kriss, sinu auto alt on piduriõli tilkunud. Mul on tunne, et sa peaksid autoremondi töökojast läbi käima ja kontrollima.”

„Kriss, kas me võiksime lõunavaheajad täna omavahel ära vahetada? Mul on hambaarsti juures kella üheks aeg kinni pandud. Ma loodan, et see sobib sulle. Tuhat tänu!”

PROBLEEMID VABRIKUS

Eesmärk

Õpetada õpilasi hindama erinevaid probleeme, mis mõjutavad inimeste tööelu. Aidata neil mõista, et kuigi paljude jaoks on töö tulutoov kogemus ja isikliku rahulolu allikas, võib see teiste jaoks olla terviseprobleemide ja pingete allikas.

Harjutuses võidakse küll liialt rõhutada töö negatiivseid aspekte, kuid laiemas plaanis tutvustatakse viise, kuidas töö inimeste elusid mõjutab.

Materjalid

Kui ei tehta alltoodud ettevalmistusi, siis peaks olema varuks piisav hulk kohalikke ja üleriigilisi ajalehti.

Artiklid töövaidlustest ja tööga seotud kohtuasjadest on heaks allikmaterjaliks, kuid kasutada võib ka teisi tööprobleemidest rääkivaid artikleid: artiklid vaidlustest Riigikogus, maakasutust puudutavad vaidlused, artiklid kohtuistungitest, koondamistest ja pensionitest.

Korraldus

„Teie valikud on alguseks tee, mis viib teid läbi koolieksamite, võib-olla ka ülikooli ja täiendkoolituste tööellu. Teie praegused valikud mõjutavad teie tulevast tööd, kuid töö mõjutab kindlasti teie elu. Jagage omavahel ajaleheväljalõikeid ja leidke näiteid sellest, kuidas töö on inimeste elusid mõjutanud.”

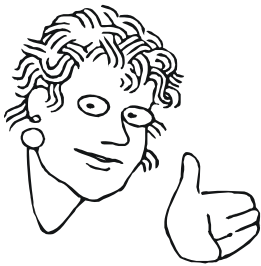
Üleriigilistest ajalehtedest võib leida mõningaid aktuaalseid teemasid:

- Inimesed on koondamise tõttu kaotanud kodu.
- Täiskohaga töötajate asendamine osalise tööajaga töötajatega.
- Avalikkuse rahulolematuse juhtidele makstavate hiigelpalkadega.
- Erinevused Eesti ja Euroopa tööliste õigustes.
- Madalalpalgaliste mured.
- Töötute abitöödel rakendamine abiraha saamiseks.
- Töölase soolise ja rassilise diskrimineerimise näiteid.
- Tööõnnetused; tervise- ja töökaitsenõuete eiramine.
- Pideva pinge sündroom ja töökeskkonna poolt põhjustatud haigestumised (näiteks kehv kontorikujundus võib töötajatel peavalusid, iiveldust ja väsimust põhjustada).
- Vananemine – raskused, millega puutuvad kokku vanemaealised töötajad.

Kohalikest ajalehtedest võib leida näiteid töötajatevahelistest ja töötajate ning juhtkonna vahelistest probleemidest.

Õpilaste poolt välja toodud probleemide arutamise järel tuleks pöörduda üldiste küsimuste juurde:

- Miks on töö paljude inimeste jaoks nii tähtis?
- Miks mõned inimesed väldivad töötegemist?
- Kuidas saaks igavat tööd huvitavamaks muuta?
- Millised tööd on ohtlikud või tervistkahjustavad?
- Kas tööandjatel on õigus määrata, kuidas nende töötajad peavad käituma töövälisel ajal või kus nad tohivad elada?
- Kui tähtis on omada tööl sõpru?

- Miks ei taha tööandjad palgata kodutuid?
- Kuidas saavad töötajad oma töökohti kaitsta?
- Kas töötajatel peaks töökohas olema rohkem sõnaõigust?
- Mis on tähtsam, kas lojaalsus või oskused?

Ülevaade

Tunni kokkuvõtteks palutakse õpilastel kirjeldada, kuidas nende arvates töö hakkab nende elusid mõjutama.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Majandusõpe, inimeseõpetus, klassijuhataja tund, karjääriplaneerimine

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

MÕTTED TÖÖL

Eesmärk

Tegevus aitab õpilastel väljendada oma arvamusi ja muresid seoses koolist lahkumise ja töölehakkamisega.

Aeg

30-60 minutit.

Materjalid

Enamuse tegevusest saab läbi viia tosina foto või ajaleheväljalõike abil. Fotodel kujutatakse igapäevaseid tööolukordi ja neid võib küsida näiteks kohalikest ettevõtetest. Alates 2004. aasta teisest poolest võib sobilikke fotosid leida ka rajaleidja.ee elukutsete kirjelduste andmebaasist.

Ettevalmistus

Fotode valimisel tuleb meeles pidada, et fotodel peaks olema aktiivselt oma tööd tegevad inimesed. Fotod, kus töötajad poseerivad naeratades masinate kõrval, ei kõlba!

Korraldus

Arutelud algavad ühe foto vaatamisega. Paluge õpilastel öelda, (a) mida fotol kujutatud isik teeb ja (b) kus see inimene võiks töötada. See on üsna lihtne algus, mis julgustab õpilasi kasutama vaatlusoskust ja laiendama teadmisi tööst ja ametitest. Arutelu muutub sügavamaks, kui õpilastel palutakse öelda, millest fotol kujutatud isik võiks parajasti mõelda.

Kuigi selline küsimus võib tunduda segadusseajav ja ebatavaline, vastavad õpilased tavaliselt meelsasti ja vastused võivad ulatuda seinast seina. On nii negatiivseid kui ka positiivseid kommentaare, naljakaid ja tõsiseid tähelepanekuid, töö olemuse (nõudmised ja kohustused) ja konteksti ning tasuga seotud mõtteid.

Tähelepanelik õpetaja leiab õpilaste mõtetest kiiresti teemad, mida tasuks arutada. Õpilasi võib ka kergelt suunata mõtlema asjadest, mida nad esialgu fotodel ei märganud.

Allpool on toodud nimekiri teemadest, mida on edukalt kasutatud.

Kaootiline büroo: raskused informatsiooni leidmisel, telefonikõned kannatamatutelt klientidelt, segamine tähtsate ülesannete täitmisel, lahtiste juhtmete poolt põhjustatud oht, kaastöötajate abi vajamine.

Looduskaitstjad: koostöö, tööülesannete jagamine, töö vabas õhus, rahulolu keskkonna paremaks muutmisest.

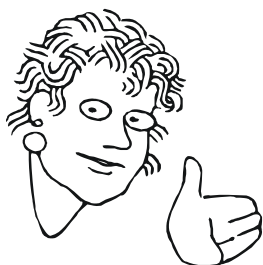
Kiirabibrigaad õnnetuskohal: kiiruse tähtsus, vastutus, otsused, mis võivad päästa elu, avalikkuse ootused, stress valvekordade ajal.

Pottsepp: uhkus oma töö üle, huvi töö vastu, unikaalsed tooted, praktiliste oskuste kasutamine.

Masina operaator või juht: töötamine eritingimustes, raskuste tõstmine, tehnika ekspluateerimine, iseseisvus.

Vanurit pesev hooldusõde: teiste eest hoolitsemine, vajadus jääda rahulikuks, olla rõõmus, teiste järelt koristamine, tänulikkus, madala palgaga toimetulek.

Prügivedaja: töö välitingimustes, raskuste tõstmine, meeskonnatöö, elukeskkonna parandamine.

Katusepanija: naine tegemas tööd, mida on traditsiooniliselt peetud meeste alaks, õnnetuste vältimine, raskuste tõstmine, töö kõrgustes.

Tabletipakkija: toimetulek rutiinse tööga, töökiiruse kontrollimine, vastutus toote kvaliteedi eest.

Liikluskorraldaja: töötamine igasugustes ilmastikutingimustes, töötamine raskete inimestega, vormi kandmine, avalikkuse silma all olemine, rünnakute oht.

Isegi piiratud arvu fotode või plakatitega ei ole raske määrata tööga rahulolu ja mitterahulolu põhjuseid.

Ülevaade

Arutelu käigus tõstatatud probleemidest võivad õpilased koostada nimekirja ja järjestada probleemid tähtsuse järgi. Esile võib tuua asju, mis neid antud töös huvitavad ja mida nad võivad küsida tööintervjuu ajal.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, kunstiõpetus (fotograafia), inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

AMETITE FAIL

Eesmärk

Ergutada õpilasi kasutama põhjalikumalt karjääri- ja kutsealase informatsiooni allikaid.

Materjalid

Igale õpilasele üks eksemplar tegevuslehest „Ametite fail“.

Ettevalmistus

Karjääri- ja kutseuunitlusalaste materjalide hankimine. Kasutada võib ärikatalooge ning kutse- ja kõrgkoolide tutvustusmaterjale.

Korraldus

Õpilased valivad ühe ameti. Nad uurivad väljaandeid, kasutavad rajaleidja.ee elukutsete kirjelduste andmebaasi ning ametite klassifikaatorit. Kasutada tuleks ka kohalikke informatsiooniallikaid (näiteks maakondlikud ajalehed, ärikataloogid).

Kui ameti kohta ei ole piisavalt informatsiooni, võib tegevuslehed täita kodus sõprade ja sugulaste abiga.

Täidetud tegevuslehed võivad jääda õpetaja kätte edasiseks kasutamiseks teiste õpilastega.

Ülevaade

Kas tegevus oli kasulik neile õpilastele, kes ei olnud oma karjäärivalikus ja edasiõppimisplaanides kindlad?

Kas informatsiooniallikad olid sobivad?

Millistele küsimustele tegevuslehel oli kõige raskem vastust leida?

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel (infoallikate kasutamine), arvutiõpetus, karjääriplaneerimine

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

AMETITE FAIL

Ameti nimetus _____

Kolm tegevust, mida sellel ametikohal pidevalt teha tuleb _____

Tegevused, mis sellel ametikohal aegajalt ette tulevad _____

Mis eesmärgil ja kui palju kasutatakse sellel ametikohal arvutit _____

Kolm tüüpilist tegevusvaldkonda, kus selliseid ametikohti esineb _____

Mis töötajatele selle töö juures meeldib _____

Mis töötajatele ei meeldi _____

Kuidas üldiselt suhtutakse selle töö tegijatesse _____

Milline on selle töö eest saadav sissetulek _____

Kuidas see töö mõjutab töötaja tervist _____

Muud ohud ja riskid, mis selle tööga kaasnevad _____

Kuidas saadakse teada vabade töökohtade olemasolust sellise töö tegemiseks _____

Milline kvalifikatsioon peab olema selle ametikoha saamiseks _____

Kus saab omandada vajaliku väljaõppe _____

Selle ameti kood ametite klassifikaatoris _____

Kas selle ameti kohta on olemas kutsestandard _____

Isikuomadused, mida tööandjad sellisel ametikohal töötajalt eeldavad _____

Võimalused FIE-na või tööettevõtulepingu alusel töötamiseks _____

Sellele tööle sarnased ametid _____

Millised on sellel ametikohal töötamise võimalused välismaal _____

Sündmused, mis võiksid suurendada nõudlust selle ametikoha esindajate järele _____

Sündmused, mis võiksid vähendada nõudlust selle ametikoha esindajate järele _____

ARVUTI

Eesmärk

Harjutuses antakse õpilastele nimekiri peamistest küsimustest karjäärilase informatsiooni ja töövõimaluste uurimisel.

ARVUTI on mälutehnikaharjutus, mis hõlmab järgmisi tööga seotud aspekte:

- Tingimused
- Võimalused
- Palk
- Inimesed
- Tööülesanded ja kohustused
- Koolitus
- Vajalikud eeldused
- Piirangud

Harjutust võib kasutada koos tööalase info otsinguga ja on eriti kasulik töökuulutuste uurimisel, kuna paneb lugeja mõtlema töö vähemärgatavatele või ebameeldivatele külgedele. Rõhutatakse ka neid aspekte, mis uuringute kohaselt avaldavad märkimisväärset mõju tööga rahulolule.

Harjutust võib kasutada koos erineva trükitud või internetist kättesaadava informatsiooniga. Õpilased saavad erinevaid elukutseid analüüsida ja omavahel võrrelda ning pöörata tähelepanu asjaoludele, mida tuleks küsida tööintervjuu käigus.

Materjalid

Igale õpilasele üks eksemplar tegevuslehest „Arvuti“.

Ettevalmistus

Õpetajal peaks varuks olema paar põhjalikku elukutsekirjeldust. Üks võimalik allikas internetis on rajaleidja.ee. Kasulikke abimaterjale võib saada ka kohalikust tööhõiveametist.

Korraldus

Õpetaja tutvustab mängu, valides ühe elukutse ja andes õpilastele lihtsaid näpunäiteid mängu kaheksa alapealkirja kohta. Õpilased peavad ära arvama elukutse nime, kuid ülesannete ja kohustuste hulk peaks olema piiratud või nende kirjeldus tahtlikult ebaselge, muidu on elukutse äraarvamine liiga kerge.

Näide: juuksur

Tingimused:	Töö toimub siseruumides ja peamiselt püsti seistes.
Võimalused:	Võib töötada laeval.
Palk:	Põhipalk on üsna madal.
Inimesed:	Töötamine igas vanuses inimestega.
Tööülesanded ja kohustused:	Tuleb tunda teatud kemikaale.
Koolitus:	Kutseõppeasutuses või praktilise töö käigus.
Vajalikud eeldused:	Hea suhtleja ja praktilise meelega.
Piirangud:	Mitte eriti sobiv, kui teile ei meeldi laupäeval töötada.

Töötatakse väikestes rühmades. Iga rühm saab ühe elukutsekirjelduse, mille abil luuakse pilt konkreetsest tööst, kasutades eeskujuna toodud näidet. Seejärel püüavad teised rühmad ära arvata, mis tööga on tegemist. Võidab rühm, kes kõige rohkem elukutseid ära arvab.

Ülevaade

Kas elukutse nimi arvati ära?

Mis oli alateemade lahtikirjutamisel kõige raskem?

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, arvutiõpetus (infootsing, andmebaaside kasutamine), majandusõpetus, karjääriplaneerimine

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

ARVUTI

Elukutsest ülevaate saamiseks vajad piisaval hulgal informatsiooni. Uuri järele, mida peaksid teadma. Selleks on abiks allpool olevad küsimused. Tee oma tulemustest väike kokkuvõte. Millised on kõige olulisemad punktid, mida sa teada said?

Tingimused: Info töötamise koha ja sealsete töötingimuste kohta.

Võimalused: Info vabade töökohtade ja võimaluste kohta (edutamine).

Palk: Info palgatingimuste, tööaja ja puhkuse kohta.

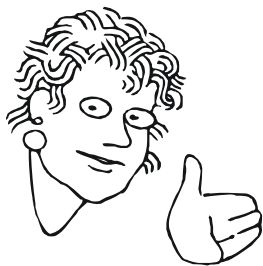
Inimesed: Info kaastöötajate, ülemuste ja klientidega suhtlemise kohta.

Tööülesanded ja kohustused: Info peamiste kohustuste ja vastutuse kohta.

Koolitus: Info eriala õppimise võimaluste kohta.

Vajalikud eeldused: Info vajaliku hariduse ja isikuomaduste kohta.

Piirangud : Info elukutsega kaasnevate puuduste kohta.
Miks inimestele see töö ei meeldi või miks nad lahkuvad?

ELUKUTSETE GRUPID

Eesmärk

Parandada õpilaste arusaamist elukutsete sarnasusest ja erinevusest ning õpetada neid elukutseid sarnasuse põhjal grupeerima.

Elukutsete grupeerimise harjutused suurendavad õpilaste teadlikkust elukutsetest. Õpilastele tuleks selgitada, et grupeerimisviise on mitmeid, et enamasti tehakse seda tegevusvaldkondade järgi ning et tegevuslehtedel kasutatud jaotus on vaid üks paljudest võimalikest. Selle harjutuse raames peaksid õpilased samuti mõistma, et elukutsed võivad samaaegselt kuuluda ka mitmesse gruppi.

Aeg

45-60 minutit.

Materjalid

Elukutsetenimetused tegevuslehel „Elukutsete grupid“ või alltoodud ettevalmistus.

Ettevalmistus

Näidake õpilastele ühte eset ja paluge neil mõelda elukutsetele, mis selle esemega võiks seostuda. Näiteks võib see olla CD, mis on välja antud haiglale raha hankimiseks. Väikese õpetajapoolse abiga nimetatakse selliseid alasid nagu disain, meelelahutus, tootmine, transport ja levitamine, finantseerimine, äri, haldus, müük, meditsiin, hooldus. Püüdke leida ametinimetusi, mitte lihtsalt üldisi tegevusalasid.

Korraldus

Õpilased töötavad rühmades ja klassifitseerivad arutelu käigus nimetatud või tegevuslehel toodud elukutsed vastavalt järgnevatele kategooriatele:

- 1. Füüsiline töö:** raskuste tõstmine, kandmine, teisaldamine.
- 2. Praktiline töö:** millegi valmistamine, parandamine, masinate juhtimine.
- 3. Veenmistöö:** organiseerimine, juhtimine, müümine.
- 4. Teadustöö:** uurimine, leiutamine.
- 5. Ametnikutöö:** kontrollimine, arvutamine, asjaajamine.
- 6. Loominguline töö:** disainimine, kirjutamine, esinemine.
- 7. Sotsiaaltöö:** abistamine, hoolitsemine, toetamine.

Tuletage õpilastele meelde, et ameteid võib grupeerida mitme pealkirja alla.

Eritingimused

1. Väljas tehtavad tööd.
2. Tööd, mille tegemisel kasutatakse oma käsi.
3. Töötamine faktide ja arvudega.
4. Teenuste osutamine.
5. Tööd, kus peab olema palju häid ideid.

Ülevaade

Kirjeldage erinevate elukutsete puhul vajaminevaid oskusi ja tooge õpilastele näiteid, kuidas saab neid oskusi arendada koolis ja koolivälises tegevuses.

Paluge õpilastel leida täiendavaid elukutsete gruppe ja nimetada sinna kuuluvaid ameteid. Abiks võib võtta ka ametlike klassifikaatoreid, näiteks ISCO ametite klassifikaatori, EMTAK jaotuse, kutsequalifikatsioonisüsteemis kasutatavate kutsealavaldkondade jaotuse vm.

Üks kasulikest tegevustest on elukutsete grupeerimine vastavalt nõutavale haridusele. See on hea võimalus tutvustada riikliku kutsequalifikatsiooni viit taset ja näidata, et võimalused meelepärast tööd teha on nii kutse- kui kõrghariduse omandanutel ning et kõigil tasemetel saab soovi korral edasi õppida.

Ameteid võib grupeerida ka selle järgi, kuidas nad on seotud inimestega. Näiteks üksi töötamine, töötamine rühmas, kontrollimine, veenmine, jälgimine, õpetamine, abistamine, meelelahutus, kaitsmine.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Emakeel, majandusõpetus, inimeseõpetus, karjääriplaneerimine

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

ELUKUTSETE GRUPID

Millised tegevused kaasnevad allpool nimetatud elukutsetega?

Kirjutage iga elukutse kõrvale vastava rühma number või numbrid.

Rühmad ja tegevused

1. **Füüsiline töö:** raskuste tõstmine, kandmine, teisaldamine.
2. **Praktiline töö:** millegi valmistamine, parandamine, masinate juhtimine.
3. **Veenmistöö:** organiseerimine, juhtimine, müümine.
4. **Teadustöö:** uurimine, leiutamine.
5. **Ametnikutöö:** kontrollimine, arvutamine, asjaajamine.
6. **Loominguline töö:** disainimine, kirjutamine, esinemine.
7. **Sotsiaaltöö:** abistamine, hoolitsemine, toetamine.

Elukutsed

..... puusepp automehhaanik juuksur
..... müügijuht talunik raamatukoguhoidja
..... labori assistent infoametnik polsterdaja
..... pangaametnik tuletõrjuja masinõmbleja
..... illustraator pagar meteoroloog
..... meditsiiniõde poliitik arst
..... autojuht sotsiaaltöötaja kosmeetik
..... uurija telefoniinsener kokk
..... raamatupidaja aknapesija astronoom
..... õpetaja reisikonsultant bürootöötaja
..... liikluspolitseinik ettekandja

KOHALIK ELU

Eesmärk

Suurendada õpilaste teadlikkust sellest, kuidas nende kodukohas elatist teenitakse.

Aeg

30-45 minutit.

Materjalid

Igale õpilasele üks koopia tegevuslehest „Kohalik elu“.

Kohalikud ajalehed ja reisijuhid.

Kohaliku tööhõive ja koolitajate uurimuse käigus kogutud materjal.

Korraldus

Õpilased töötavad rühmades ja vastavad koos küsimustele.

Ülevaade

Arutage vastused läbi. See annab informatsiooni, kui palju õpilased teavad elukutsetest ja tööelust ning võimaldab efektiivsemalt planeerida edasist kutsesuunitlustööd.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Geograafia, majandusõpe, inimeseõpetus, kodulugu

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

KOHALIK ELU

Kui palju te teate kohalikust tööelust?

Nimetage:

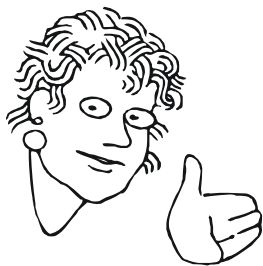
- Ettevõtte, kus töötab kõige rohkem inimesi _____
- Kaks toodet, mida teie kodukohas valmistatakse _____
- Mõni kohalik tööstusettevõtte _____
- Käsitöid, mida teie kodukohas on traditsiooniliselt tehtud _____
- Kõige lähem tööhõiveamet _____
- Kohaliku tööhõiveameti aadress _____
- Töö, mis nõuab suurt täpsust _____
- Kolm kohta, kus töötavaid inimesi te tunnete _____
- Ettevõtte, kus saavad tööd hooajatöölised _____
- Ehitusfirma, mis reklaamib end kohalikus ajalehes _____
- Mõni vahetustega töö _____
- Mõni turistide ja külaliste teenindamisega seotud asutus _____
- Mõni töö/amet, mis on seotud veega _____
- Mõni hiljuti avatud pood _____
- Mõni hiljuti tegevuse lõpetanud pood _____
- Mõni firma, kus saab töötada õpipoisina _____
- Mõni vaba töökoht, kus nõutakse eelnevat kaheaastast töökogemust _____
- Mõni amet, kus tuleb kanda kaitseriietust _____
- Kolm ametit, kus tuleb kanda vormi _____
- Amet, mida teie sündimise ajal veel ei olnud _____
- Amet, mis võib 20 aasta pärast olla kadunud _____

Nosa

AKEN EUROOPASSE

Maailm avardub ning üha rohkem kasutatakse võimalust õppida või töötada välismaal. Parim viis teiste rahvaste, keelte ja kultuuride tundmaõppimiseks, oma silmaringi avardamiseks ja väärtusliku rahvusvahelise kogemuse hankimiseks on vahetu suhtlemine. Uude keskkonda elama asumine on aga väga suur muutus ja seetõttu tasub ootamatute olukordade vältimiseks ja ebaseadmisest hoidumiseks end põhjalikult ette valmistada. Kindlat retsepti, mida igaüks saaks alati täht-tähelt järgida, ei ole olemas. Samas tuleb õpingute alustamiseks ja edukaks läbimiseks arvestada teatud tingimuste ja reeglitega, mille täitmata jätmine võib unistused purustada. Järgnevad harjutused ongi noortele abiks vajalike ettevalmistuste läbimõtleamiseks ja katsetamiseks. Info hankimine, töötlemine ja esitamine on rühmatööna kindlasti lõbusam ja efektiivsem kui individuaalülesandena ja arendab muuhulgas ka sotsiaalseid oskusi (näiteks esinemisoskus, vastutus, koostööoskus, motiveeritus, valmisolek kohanedada).

EUROSPIOON

Eesmärk

Aidata õpilastel uurida erinevate Euroopa Liidu riikide tööturu nõudmisi ja eripärasid. Tegevus aitab selgitada välismaal töötamise võimalusi.

Aeg

Mitu nädalat, sest tuleb koguda ja analüüsida informatsiooni, mis ei ole võib-olla koheselt kättesaadav.

Materjalid

Igale rühmale üks koopia tegevuslehest „Eurospioon“.

Atlas ja reisijuhid.

Mõned allikad tööhõivest Euroopa Liidus.

Ettevalmistus

Paluge kooli raamatukoguhoidjal hankida teema kohta käivaid materjale. Ka kohalikul tööhõiveametil võib olla vastavaid trükiseid. Kindlasti saab head nõu ja infot Tööturuameti juures tegutsevatelt EURES nõustajatelt.

Korraldus

Õpilased töötavad rühmades, igale rühmale antakse uurimiseks üks Euroopa riik (või muu välisriik). Õpilased, kes on nendes maades vahetusõpilasena elanud, saavad anda kasulikku lisainformatsiooni.

Ülevaade

Rühmad esitlevad riiki, mida nad uurisid.

Võrrelge Euroopa Liidu liikmesriike ja tooge välja erinevused.

Millist informatsiooni oli kõige raskem leida?

Koostage koondtabel vastavalt riikide võimalustele pakkuda tööd võõrtöölisele.

Koguge tulemused kokku, et neid saaks edaspidises töös kasutada.

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada.

Keeled, geograafia, arvutiõpetus (otsing andmebaasidest), majandusõpetus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

EUROSPIOON

ARUANNE

Riik _____

Pealinn _____

Teised suuremad linnad _____

Rahvastik _____

Peamised keeled _____

Inglise keele oskus _____

Peamised saabumiskohad:

Autoga _____

Rongiga _____

Laevaga _____

Lennukiga _____

Peamised Eestisse eksporditavad kaubad _____

Peamised Eestist imporditavad kaubad _____

Ettevõtted, kellel on Eestis esindused _____

Töötuse määr _____

Millistest töötajatest on puudus _____

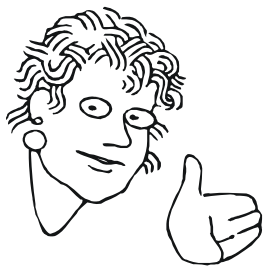
Milliseid töid teevad võõrtöölised _____

Millise vanuseni kehtib koolikohustus _____

Aruande koostas _____

Kuupäev _____

KULTUURIVAHETUS

Eesmärk

Ergutada õpilasi mõtlema Euroopa Liiduga liitumise laiemast tähendusest ja mõjust nende elule.

Materjalid

Igale rühmale üks koopia tegevuslehest „Kultuurivahetus“.

Ettevalmistus

Pole hädavajalik, kuid õpilased võiksid koguda artikleid muutustest Euroopa Liidus (liikmesmaade arv, seadusandlus) ja muutuste mõjudest EL liikmesmaade elanikele.

Korraldus

Õpilased töötavad rühmades, iga rühm saab nimekirjast ühe ülesande. Nagu kõikides ajurünnaku harjutustes, tuleb ettevaatus ja mõistlikkus jätta tahaplaanile ning julgustada vaba ideede vahetust.

Ülevaade

Kas leiti valdkondi ja asjaolusid, mida ei olnud märgitud tegevuslehel?

Millised on märgid sellest, et teatud muutused on toimumas?

Millistel aladel on muutused kõige suuremad ja millistel kõige väiksemad?

Kuidas need muutused mõjutavad elukutsevalikut?

Kas meie saame kuidagi Euroopat mõjutada?

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Keeled, geograafia, ajalugu, majandus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

KULTUURIVAHETUS

Euroopa muutub. Uued seadused ja kokkulepped võimaldavad inimeste, kaupade, teenuste ja raha vaba liikumist Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Eesti liitumisel Euroopa Liiduga avarduvad ka sinu tööalased võimalused. Kuidas mõjutab sinu arvates vaba kaubavahetus ja inimeste liikumine tulevikus järgmisi asjaolusid ja valdkondi:

Palgad _____

Sport _____

Muusika _____

Raha _____

Kuritegevus _____

Elamumajandus _____

Puhkused _____

Keeled _____

Turvalisus _____

Valitsus _____

Iseseisvus _____

Kaitsejõud _____

Söömisharjumused _____

Autojuhtimisoskused _____

Eluaseme omamine _____

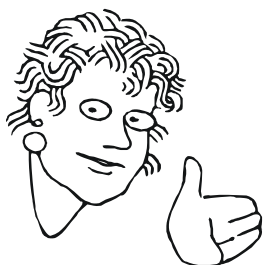
Rahvuslik identiteet _____

Töötingimused _____

Kaubavalik poodides _____

Riietus ja mood _____

Telesaated _____

SOTSIAALHARTA

Eesmärk

Anda õpilastele kokkuvõtlik ülevaade Euroopa Liidu seisukohtadest seoses töötajate õigustega.

Materjalid

Igale õpilasele üks koopia tegevuslehest „Sotsiaalharta“

Ettevalmistus

Euroopa Ühisturg loodi, et hõlbustada kapitali ja tööjõu vaba liikumist liikmesriikide vahel. Siiski peab meeles pidama, et kui töötajad liiguvad vabalt ühest riigist teise, tuleb nende õigusi kaitsta. Sellel eesmärgil loodigi Sotsiaalharta, kuid selle sätete rakendamine kohalikus seadusandluses on olnud aeglane, seda eriti sellistes maades nagu Portugal, Kreeka, Iirimaa ja Ühendkuningriik.

Koguge ajaleheartikleid, kus räägitakse Sotsiaalharta.

Korraldus

Kuigi õpilased võivad tutvuda Sotsiaalharta ja selle üle arutleda, võib selles tunnis olla kasu väljastpoolt tulnud kõnelejatest, kes esindavad erinevaid poliitilisi seisukohti.

Ülevaade

Milliseid selle teemaga seotud küsimusi arutatakse praegu Riigikogus ja miks?

Kas selline üldine deklaratsioon on üldse mõttekas, kui elustandardid on Euroopa riikides väga erinevad?

Mida peavad õpilased „korralikuks palgaks“?

Kas on õige kehtestada maksimaalne töötundide arv nädalas, kui riigis ei ole kehtestatud tunnipalga miinimumi?

Milliste tööde tegemine ei ole väärt isegi miinimumpalka?

Miks on töötajad sageli viimased, kes kuulevad ettevõtte ühinemisest või koondamistest?

Kuidas õpilased suhtuvad sellesse, et tööleasumise miinimumvanus on 16 aastat, kui see kehtib ka osalise tööajaga töötamise ja koolivaheajal ajutise töötamise suhtes?

Kas Sotsiaalharta on töötajate õiguste kaitsmisel kasu või on see ainult ebavajalik sekkumine erinevate riikide õigusesse luua ise riigis toimivad seadused ja asjaajamise kord?

Ained, milles sellist tegevust võiks kasutada

Keeled, ajalugu, majandusõpetus, inimeseõpetus

Kuidas võiks tegevust kohandada/muuta?

SOTSIAALHARTA

Kõikidel töötajatel peaks olema õigus:

- Vabalt elada ja töötada teistes riikides.
- Saada neis riikides ametlik tunnustus oma kvalifikatsioonitunnistustele.
- Saada paremaid tingimusi juhul, kui elukoht ja töökoht on erinevates maades.
- Saada korralikku palka.
- Saada iganädalast puhkust ja aastas vähemalt nelja nädala pikkust palgalist puhkust.
- Sõlmida ametlik tööleping, millega on fikseeritud töötingimused ja tööaeg nädalas maksimaalselt 48 tundi (alla 18 aastastel 40 tundi).
- Koondamistingimuste ja –protseduuride parendamisele.
- Omada sotsiaalkindlustuskaitset.
- Kuuluda ametiühingusse.
- Omada juurdepääsu koolitusvõimalustele kogu oma tööea jooksul.
- Võrdsele kohtlemisele meeste ja naiste vahel näiteks töötasu, töövõimaluste, koolituse, kindlustuse ja karjäärivõimaluste osas.
- Saada informatsiooni ja osaleda konsultatsiooniprotsessis kavatsetavate tehnoloogiliste muudatuste, ettevõtete ühendamise, koondamise ja pankrottide puhul.
- Headele töötervishoiu- ja ohutustingimustele.

Noortel töötajatel, kes on alla 18 aasta vanad:

- Minimaalne vanus tööle asumisel 16 aastat.
- Vähemalt kaheaastane eelnev koolitus.
- Õigus mitte töötada öises vahetuses.
- Maksimaalselt 40-tunnine tööpäev.

Pensionile jäänud töötajad:

- Peavad saama jätkata normaalsel elatustasemel.

Puuetega inimesed:

- Peavad saama spetsiaalset abi koolitusküsimustes, eluaseme soetamisel, liikumisvõimaluste ja transpordiga varustamisel.

Paljudes ülalnimetatud küsimustes ei ole kõikidel riikidel toetavat seisukohta, pidades seda liigseks sekkumiseks tööturu küsimustesse. Mida te arvate, millistes küsimustes?

KASUTATUD KIRJANDUS:

1. Jamnes, P., Juske, M, jt. (2001). Tulevik algab täna. Tööturuameti väljaanne.
2. Saksamaa Föderaalne Tööhõiveteenistus. Teeviit. Kuidas tunda ära võimalusi ja leida tee uue töö juurde.
3. Jamnes, P. (2001). Läbiva teema *Tööalane karjäär ja selle kujundamine* õpetamisest./ Artiklite kogumik. Tallinn.
4. Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, Vabariigi Valitsuse 25. 01. 2002.a. määrus nr. 56 (RT I 2002, 20, 116).
5. Kull, M., Saat, H. (2001). Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 4.-6. kl. Tartu.
6. Crowley, T. (1993). *Careers Workout Pack. Activities and ideas for co-ordinating careers work in years 9 to 11.* Hobsons Publishing PLC.
7. Crowley, T. (1993). *Careers Workout Pack. Activities and ideas for co-ordinating careers work within the National Curriculum framework.* Hobsons Publishing PLC.

